

ISSN 1335 - 0404

PEDAGOGICKÉ ROZHLÁDY

ODBORNO-METODICKÝ ČASOPIS

Obsah:

Z ČINNOSTI MPC

- Danka Kapucianová
MPC ukončuje šesť národných projektov ...1
- Národný projekt
Profesijný a kariérový rast ...2
- Národný projekt
**Vzdelávanie pedagogických zamestnancov
k inklúzii marginalizovaných rómskych komunit ...9**
- Národný projekt
**Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom
stupni školskej sústavy ...16**
- Národný projekt
PROjekt INkluzívnej EDukácie ...19
- Národný projekt
Aktivizujúce metódy vo výučbe ...23
- Národný projekt
**Nové trendy vzdelávania učiteľov
anglického jazyka na základných školách ...26**

Pedagogické rozhľady

Odborno-metodický časopis pre školy
a školské zariadenia

5/2015

Dvojmesačník

Ročník 24

Editor:

Metodicko-pedagogické centrum Bratislava

Šéfredaktor: Marián Valent

Výkonná redaktorka: Viera Stankovičová

Redakčná rada:

Simoneta Babiaková, Darina Bačová,
Mária Ďurčeková, Erika Fryková, Danka Kapucianová,
Mária Onušková, Renáta Pondelíková,
Juraj Vantuch

Zahraniční korešpondenti:

Milan Pol (Česká republika)

Anna Gajdzica (Poľsko)

Kristof Lajosné Antónia (Maďarsko)

Obálka: Renáta Pondelíková

Preklad do angličtiny: Anna Pávová

Adresa redakcie:

Metodicko-pedagogické centrum
regionálne pracovisko Horná 97

975 46 Banská Bystrica

Tel.: 048/4722 905

Fax: 048/4722 933

e-mail: viera.stankovicova@mpc-edu.sk

www.mpc-edu.sk

Vyšlo: 27. novembra 2015

Vychádza päťkrát ročne

Evidenčné číslo: EV 3414/09

ISSN 1335-0404

Príspevky v časopise sú recenzované. Recenznú radu tvoria členovia redakčnej rady časopisu.

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor.

Redakcia sa nemusí vždy stotožniť s názormi autora.

Nevyžiadané rukopisy nevraciam.

MPC UKONČUJE ŠEŠŤ NÁRODNÝCH PROJEKTOV

Vážené kolegyne, vážení kolegovia,

v tomto špeciálnom čísle Pedagogických rozhľadov sme spoločne s tímami našich národných projektov pripravili príspevky, v ktorých prezentujeme nielen jednotlivé aktivity projektov ale aj výsledky, ktoré sme v nich dosiahli. V nasledujúcich riadkoch stručne prezentujeme informácie o našich národných projektoch, o ktorých sa viac dočítate na ďalších stranách nášho časopisu.

Národný projekt **„Profesijný a kariérový rast pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov“** (ďalej „NP PKR“) trvá už 6 rokov. Za tento čas sme v ňom urobili veľké množstvo práce, počnúc tvorbou profesijných štandardov, cez technické zabezpečenie projektových aktivít (do 2 574 škôl bolo poskytnutých 6 390 notebookov a zriadených bolo 260 učební kontinuálneho vzdelávania) až po nespočetné množstvo vzdelávacích podujatí pre pedagogických a odborných zamestnancov (ďalej „PZ a OZ“). V tomto projekte máme fantastických 121 496 absolventov. V tejto časti nájdete 6 príspevkov koordinátorov aktivít, ktorí uvádzajú, čo sa nám podarilo dosiahnuť. Ďalšie informácie môžu záujemcovia získať na web stránke projektu <http://pkrmc.dev2010.lomtec.com>

Národný projekt **„Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít“** (ďalej NP MRK I.) vytvára podmienky pre rozvoj PZ a OZ, ktorí sa podieľajú na vzdelávaní žiakov pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného prostredia a najmä marginalizovaných rómskych komunít. V projekte sme vzdelávali PZ a OZ v programoch orientovaných na podporu žiakov so SZP, ktoré absolvovalo 4 348 účastníkov. V rámci projektu sa 200 škôl zapojilo do podpory celodenného výchovného systému (ďalej „CVS“). NP MRK I. je prezentovaný projektovou manažérkou, ktorú v rámci aktivity 1.1 dopĺňa jej garantka. Ako zaujímavé čítanie odporúčame aj rozhovory s riaditeľmi zapojených škôl a záverečné hodnotenie projektu. Viac nájdete na www.eduk.sk.

Národný projekt **„Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy“** (ďalej NP MRK II.) je orientovaný na deti navštevujúce materské školy. Spolu bolo do projektu zapojených 110 materských škôl. V akreditovanom inovačnom programe kontinuálneho vzdelávania máme 466 absolventov z radov PZ a v aktualizačnom programe 31 absolventov z radov OZ. Podrobnejšie informácie nájdete v príspevku E. Sobinkovičovej a tiež na www.npmrk2.sk.

Ostatným Národným projektom pre deti a žiakov s MRK je **„Projekt inkluzívnej edukácie“** (ďalej „PRINED“),

realizovaný v 150 základných a materských školách. Úlohou tohto projektu bolo podporiť inkluzívne prostredie v ďalších materských a základných školách a podporiť CVS na základných školách. V oblasti podpory materských škôl sme smerovali najmä k včasnej identifikácii problémov detí so SZP a následnému zlepšeniu ich prípravy pred vstupom do základnej školy. Viac sa dočítate v článku projektového manažéra P. Dolíhala a tiež na domovskej stránke projektu www.priined.sk.

Za veľmi zaujímavý a zároveň podnetný považujeme aj Národný projekt **„Aktivizujúce metódy vo výchove“** (ďalej „AMV“). Článok spracovaný projektovou manažérkou P. Kolevskou prezentuje základné údaje o jeho realizácii. V projekte AMV sme sa zamerali na PZ materských škôl, školských klubov detí, centier voľného času, špeciálnych škôl, základných umeleckých škôl, konzervatórií, školských internátov a ďalších. Za kľúčové považujeme vytvorenie 132 edukačných videoprogramov zaradených do 33 Interaktívnych domov poznania a tiež 6 480 absolventov inovačného programu kontinuálneho vzdelávania. Viac informácií nájdete na <http://www.amvprojekt.sk/>.

Ako posledný prezentujeme nášho benjamínka, konkrétne Národný projekt **„Nové trendy vzdelávania učiteľov anglického jazyka na základných školách“**, ktorý je v pedagogickej verejnosti známy pod názvom „EnglishOne“. V príspevku projektová manažérka S. Vancáková prezentuje prínosy projektu pre 3 000 zapojených učiteľov základných škôl. Podrobnejšie informácie nájdete na stránke projektu <http://www.englishone.sk/>.

Na tomto mieste by sme zároveň chceli vyjadriť poďakovanie všetkým zamestnancom Metodicko-pedagogického centra, ktorí zabezpečili úspešný priebeh každého národného projektu. Bez nich by sa toto veľké dielo nepodarilo. Naša vďaka tiež patrí všetkým zapojeným expertom, garantom, externým lektorom, recenzentom a ďalším odborníkom, ktorí napomohli k ich šťastnému priebehu. Ako každá aktivita, aj tieto národné projekty priniesli mnohé výzvy, ktorým sme museli počas ich realizácie čeliť. Ich zvládnutie nás posilnilo a mnohému naučilo, čo iste využijeme pri ďalších projektoch a činnostiach MPC. V neposlednom rade naše poďakovanie patrí všetkým zapojeným školám, školským zariadeniam a tiež zapojeným pedagogickým a odborným zamestnancom. Zároveň si dovoľíme vyjadriť nádej, že naša spoločná spolupráca bude pokračovať a vedomosti, zručnosti, či kompetencie, ktoré spoločne získame, budú posúvať naše školstvo vpred.

Mgr. Danka Kapucianová
Generálna riaditeľka Metodicko-pedagogického centra

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

TVORBA, INOVÁCIA A IMPLEMENTÁCIA PROFESIJNÝCH ŠTANDARDOV A NÁSTROJOV HODNOTENIA ROZVOJA PROFESIJNÝCH KOMPETENCIÍ PRE KATEGÓRIE, KARIÉROVÉ STUPNE A KARIÉROVÉ POZÍCIE PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV A ODBORNÝCH ZAMESTNANCOV ŠKÔL A ŠKOLSKÝCH ZARIADENÍ VRÁTANE ZAVEDENIA SYSTÉMU ICH EVALVÁCIE A PERMANENTNEJ INOVÁCIE ODBORNÁ AKTIVITA č. 1.1

Mária Šnidllová, Metodicko-pedagogické centrum, detašované pracovisko Žilina

Realizáciu odbornej aktivity je možné logicky rozdeliť do 4 podaktivít:

1. Spracovanie metodiky tvorby profesijných štandardov
2. Spracovanie profesijných štandardov
3. Pilotné overenie profesijných štandardov v praxi škôl a školských zariadení
4. Oboznámenie odbornej verejnosti s profesijnými štandardmi na odborných seminároch a odborných konferenciách

1. Metodika tvorby profesijných štandardov

Inováciou profesijných štandardov bolo poverené Metodicko-pedagogické centrum 15. 7. 2010. Pri hľadaní konceptu inovovaných profesijných štandardov bolo treba podrobiť dôkladnej analýze pôvodnú verziu profesijných štandardov (z rokov 2006 – 2009) a stanoviť východiská na ich inováciu. Vychádzalo sa z modelov profesijných štandardov v zahraničí, zo skúseností s tvorbou pôvodnej verzie profesijných štandardov, ako aj z reakcií odbornej verejnosti na profesijné štandardy publikované v Pedagogických rozhľadoch. Analýza potvrdila nevyhnutnosť ich zásadnej inovácie predovšetkým v oblastiach presného vymedzenia funkcií a štruktúry profesijných štandardov. Pracovná skupina na tvorbu Metodiky stanovila teoretické východiská a vymedzila funkcie profesijných štandardov. Precizoval sa opis štandardu, najmä explicitné vymedzenie úrovne kompetencií v jednotlivých kariérových stupňoch. Metodiku doplnil projekt pilotného overovania profesijných štandardov v praxi škôl a školských zariadení.

2. Tvorba profesijných štandardov vrátane ich odborného posúdenia

Práca na profesijných štandardoch začala 2. 2. 2011. V prvej fáze sa hľadal „univerzálny“ model profesijného štandardu učiteľa, ktorý by bol následne aplikovateľný pre ostatné profesijné štandardy. V priebehu ich tvorby (roky 2011 – 2015) prechádzali profesijné štandardy významnými zmenami po stránke štruktúry, obsahu i vizuálnej podoby.

Pre inovované verzie profesijných štandardov je charakteristické:

- Je spracovaný 1 profesijný štandard pre všetky ka-

riérové stupne v danej kategórii, resp. podkategórii pedagogických a odborných zamestnancov. Vytvoril sa jednotný dokument (s jednotnou štruktúrou spôsobu opisu profesijných kompetencií), ktorý umožňuje popísanie všetkých kompetencií, ich predpokladov (očakávané vedomosti a spôsobilosti) a ich preukázateľných prejavov v praxi – indikátorov.

- Zvolená štruktúra profesijného štandardu umožňuje v príslušnom kariérovom stupni uvádzať len tie indikátory (prejavy kompetencie), ktoré sú z hľadiska gradácie (rastu) kvality charakteristické. Prejavuje sa to tak, že vyšší kariérový stupeň v sebe obsahuje úroveň kompetencií nižšieho kariérového stupňa.
- Profesijné štandardy pre jednotlivé kategórie a podkategórie pedagogických a odborných zamestnancov tvoria systém. Je v nich aplikovaný koncept 3 oblastí kompetencií.
- Použitý jazyk je jednoznačný a zrozumiteľný, zároveň blízky praxi pedagogických a odborných zamestnancov.

Profesijné štandardy vytvárali pracovné skupiny, zložené z významných odborníkov z praxe (skúsených pedagogických a odborných zamestnancov), akademikov a zamestnancov MPC. Na ich tvorbe pracovalo **140 odborníkov**. Konečný súbor tvorí **45 profesijných štandardov** tematicky zoradených do 4 skupín (v zmysle zákona č. 317/2009 Z. z.):

- Profesijné štandardy pre kategórie a podkategórie pedagogických zamestnancov – 22 štandardov
- Profesijné štandardy pre kategórie odborných zamestnancov – 6 štandardov
- Profesijné štandardy pre pedagogických a odborných zamestnancov špecialistov – 12 štandardov
- Profesijné štandardy pre vedúcich pedagogických a vedúcich odborných zamestnancov – 5 štandardov

Profesijné štandardy boli odborne posúdené **50 renomovanými odborníkmi** z akademického prostredia, zástupcami priamo riadených organizácií MŠVVaŠ SR (ďalej „ministerstvo“) (ŠIOV, ŠŠI) a Úradu vlády SR, zástupcami profesijných organizácií a združení (Asociácia riaditeľov štátnych gymnázií, Spoločnosť pre predškolskú výchovu) a vynikajúcimi odborníkmi z praxe.

Súčasťou pripomienkového konania, ktoré iniciovalo ministerstvo, bolo ich predstavenie všetkým priamo riadeným organizáciám, profesijným združeniam a asociáciám, zástupcom ZMOS, odborovému zväzu pracovníkov školstva, zástupcom cirkví a pod. Ich pripomienky a podnety boli zapracované do konečnej verzie profesijných štandardov.

3. Pilotné overovanie profesijných štandardov

Pilotné overovanie profesijných štandardov sa uskutočnilo v období marec – jún 2013. Cieľom pilotného overovania bolo **overenie rozvojovej funkcie profesijného štandardu**. Jeho výsledkom bolo:

- **na úrovni jednotlivca** – vypracovanie individuálneho plánu rozvoja profesijných kompetencií na základe ich posúdenia voči profesijnému štandardu a vytvorenie profesijného portfólia,
- **na úrovni školy, školského zariadenia** – vypracovanie matice vzdelávacích potrieb a školského plánu rozvoja profesijných kompetencií pedagogických a odborných zamestnancov.

Do pilotného overovania boli zapojené:

- Materská škola, Ulica Lánska, Považská Bystrica (Trenčiansky kraj),
- Základná škola, Ulica Slovenských partizánov, Považská Bystrica (Trenčiansky kraj) – škola s klasickými triedami a triedami pre intelektovo nadané deti a školským klubom detí,
- Spojená škola, Ulica J. Rumana, Liptovský Mikuláš (Žilinský kraj) – škola má organizačné zložky: špeciálnu základnú školu, základnú školu s materskou školou pri nemocničnom zariadení, školský klub detí a centrum špeciálno-pedagogického poradenstva,
- Jazyková škola pri Gymnáziu Š. Moyzesa, Moldava nad Bodvou (Košický kraj)
- Základná umelecká škola v Medzeve (Košický kraj) – škola so štyrmi odbormi: výtvarným, hudobným, literárno-dramatickým a tanečným.
- Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie Prešov (Prešovský kraj)

Spolu sa pilotného overovania zúčastnilo 58 overovateľov, 16 interných supervízorov a 9 externých supervízorov. Skúsenosti z pilotného overovania a podnety zo strany zúčastnených boli zakomponované do príslušných profesijných štandardov.

4. Oboznámenie odbornej verejnosti s profesijnými štandardmi na odborných seminároch a odborných konferenciách

Široká odborná verejnosť bola oboznámená s profesijnými štandardmi a možnosťami ich využitia v riadení škôl a školských zariadení na **2 odborných konferenciách** (Podbanské 2011, Prešov 2012). Odborné konferencie boli zamerané na predstavenie aktuálnej fázy tvorby profesijných štandardov. S finálnou verziou profesijných štandardov sa verejnosť oboznámila na **8 odborných seminároch** vo všetkých krajoch SR (22.10.2014 – 20.11.2014). Cieľovou skupinou boli vedúci pedagogickí zamestnanci a vedúci odborní zamestnanci škôl a školských zariadení. Lektormi odborných seminárov boli: Mária Šnídlová, Vladimír Laššák, Darina Výbohová.

Spolu sa odborných seminárov zúčastnilo **748 účastníkov**. Na záver každého seminára prebehla diskusia účastníkov s lektormi a hosťami. Väčšina otázok z pléna smerovala k preukazovaniu úrovne profesijných kompetencií vo vzťahu k profesijným štandardom, k využitiu profesijných štandardov v procesoch adaptácie, hodnotenia a rozvoja pedagogických a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení. Profesijné štandardy boli prijaté pozitívne, samotné odborné semináre významne prispeli k oboznámeniu odbornej verejnosti s nimi.

Vytvorené profesijné štandardy sú dostupné na:

<http://www.mpc-edu.sk/projekty/profesijny-a-karierovy-rast-pedagogickych-zamestnancov>
<http://pkrmpe.dev2010.lomtec.com/stranka/odborna-aktivita-1-1-1>

Práce na profesijných štandardoch boli ukončené v júni 2015 a boli odovzdané do rúk štátnej tajomníčky MŠVVaŠ SR RNDr. R. Kanovskej. V súčasnosti prebieha schvaľovací proces profesijných štandardov na ministerstve.

ANALÝZA VZDELÁVACÍCH POTRIEB PZ A OZ ODBORNÁ AKTIVITA č. 2.1

Marián Valent, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Banská Bystrica

Aktivita 2.1 slúžila na identifikáciu a analýzu vzdelávacích potrieb pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení. Počas trvania projektu boli spracované 4 štúdie analýzy vzdelávacích potrieb pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov. Súčasťou týchto výstupov sú aj evaluačné správy z realizovaných vzdelávacích programov, najmä časť reflektujúca ďalšie vzdelávacie potreby pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov (ďalej „PZ a OZ“).

Rok 2010

V roku 2010 prebehli dve zisťovania vzdelávacích potrieb. Prvé skúmanie realizované v období mája 2010 bolo orientované na zisťovanie a analýzu vzdelávacích potrieb pedagogických zamestnancov. Druhé realizované

v októbri 2010 bolo zamerané na zistenie a analýzu vzdelávacích potrieb odborných zamestnancov. Podrobnejšie sme sa ich výsledkom venovali v čísle 3/2011.

Rok 2011

V roku 2011 vznikla štúdia pozostávajúca z prieskumov v týchto skupinách respondentov: učitelia odborných predmetov, majstri odbornej výchovy; učitelia stredných škôl; učitelia ruského jazyka, slovenského jazyka a literatúry, etickej a výtvarnej výchovy v základných a stredných školách; učitelia škôl s vyučovacím jazykom maďarským (765 respondentov) a vedúcich vychovávateľov škôl a školských zariadení (211 respondentov):

- učitelia - rozvoj sebareflexie a sebahodnotenie žiaka, využívanie stratégií a metód personálneho rozvoja

- žiaka a rozvoj hodnotiaceho myslenia žiaka; vytváranie podmienok pre priaznivú klímu v triede, využívanie interdisciplinárnych väzieb medzi predmetmi (odborní, ...), realizácia edukačného procesu; využívanie IKT a cudzieho jazyka vo svojej práci a v profesijnom rozvoji;
- majstri odbornej výchovy - identifikácia a riešenie sociálno-patologických javov u žiaka, identifikácia učebného štýlu žiaka a jeho individuálnych edukačných potrieb a rozvoj sebareflexie a sebahodnotenia žiaka; vytváranie podmienok pre priaznivú klímu v triede, tvorba individuálneho výchovno-vzdelávacieho plánu pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, využívanie interdisciplinárnych väzieb medzi predmetmi (odborní, ...); využívanie IKT vo svojej práci a v profesijnom rozvoji, stanovenie si vlastného plánu osobného profesijného rastu;
  - upraviť funkčné a inovačné funkčné vzdelávanie pre vedúcich vychovávateľov tak, aby umožnili rozvíjať kompetencie súvisiace s riadením: ovládať metodiku tvorby výchovného programu, výchovných plánov a výchovných osnov; vedieť prakticky aplikovať všeobecne záväzné právne predpisy pri tvorbe výchovného programu; schopnosť riadiť procesy realizácie výchovného programu školského zariadenia; schopnosť riadiť tvorbu výchovného programu školského zariadenia; schopnosť vytvoriť systém hodnotenia pracovného výkonu a odmeňovania pedagogických zamestnancov školského zariadenia; vedieť plánovať profesijný rast a sebarozvoj vychovávateľa;
  - vytvorenie ďalších vzdelávacích programov pre sebarozvoj vedúceho vychovávateľa v oblastiach: poznať a aplikovať v praxi nové trendy v pedagogike a didaktike voľného času; využívať nové aktivity, metódy a formy práce; osvojiť praktické skúsenosti pri riešení výchovných problémov a konfliktných situáciách (napr. pri agresívnom správaní); plánovať a projektovať edukačný proces v rámci záujmovej činnosti; využívať praktické činnosti v rámci jednotlivých tematických oblastí výchovy.

Rok 2012

V roku 2012 sú súčasťou štúdie evalvačné správy z dotazníkov, ktoré vyplňali absolventi vzdelávania pri jeho ukončení. Celkovo bolo v roku 2012 spracovaných 5 232 dotazníkov, z ktorých učitelia pre kontinuálne vzdelávanie spracovali odporúčania pre tvorbu vzdelávacích programov. Na tomto mieste vyberáme niektoré z nich ako ukážku odporúčaní, ktoré vyplynuli z pomenovaných potrieb absolventov vzdelávania.

Riadenie školy a školského zariadenia (1/2010-KV), počet respondentov: 263

Odporúčania: diagnostika; ergoterapia; inovácie v didaktike; integrácia, integrované vzdelávanie zamerané na deti zo SZP, OŠD, ŠVVP; legislatíva so zameraním na prípadové štúdie, ktoré by reflektovali požiadavky z praxe; nové vyučovacie predmety a ich učebné osnovy; práca s interaktívnou tabuľou; programy pre inovácie vo vyučovaní procese; rozvoj manažérskych zručností; tvorba výchovného programu ŠZ; tvorivé remeselnícke dielne; vzdelávacie programy pre majstrov odborného výcviku, odborných zamestnancov CPPP a P, reedukačných zariadení, špeciálnych škôl; vzdelávanie pre vedúcich MZ v ŠZ

Rok 2013

V roku 2013 prebehli tri samostatné skúmania, prvé bolo

zamerané na cieľovú skupinu respondentov – vedúci pedagogickí zamestnanci, druhé na oblasť výchovy k manželstvu a rodičovstvu a tretie bolo podrobnejšie skúmanie vzdelávacích potrieb pedagogických zamestnancov základných a stredných škôl. Vzhľadom na to, že ide o posledné skúmania vzdelávacích potrieb, venujeme sa týmto výsledkom podrobnejšie.

Výsledky skúmania vzdelávacích potrieb vedúcich pedagogických zamestnancov (M. Novák)

Prieskumu sa zúčastnilo celkom 513 vedúcich pedagogických zamestnancov (ďalej „VPZ“). Systém prípravy vedúcich pedagogických zamestnancov v zmysle platnej legislatívy (zákon 317/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov) počíta s obligatónym vzdelávaním VPZ každých sedem rokov, pričom § 5 ods. 9 zákona č. 596/2003 Z.z. v znení neskorších predpisov predpokladá, že funkčné vzdelávanie ukončí VPZ do troch rokov od nastúpenie do funkcie. Pre VPZ je aktuálna potreba budovania týchto kompetencií:

- Poznať rolu organizačnej kultúry školy a spolupráce v nej
- Poznať stratégie implementovania a hodnotenia potrieb trhu práce
- Poznať zásady prípravy a riadenia porád
- Poznať prístupy v práci s verejnosťou
- Poznať sociálne benefity, ktoré vzdelávanie prináša
- Poznať teóriu, modely a prax vo vedení ľudí
- Vedieť rozlíšiť manažment a líderstvo vo vzdelávaní
- Vedieť aplikovať potreby lokálneho trhu práce do vzdelávania
- Vedieť argumentovať význam poradenstva a vedenia ľudí
- Vedieť rozlíšiť manažment a líderstvo vo vzdelávaní
- Vytvoriť a podporovať prístupy spolupráce v rámci tímov a rôznych organizácií
- Vedieť aplikovať teóriu zavedenia nového škVP
- Vedieť delegovať úlohy a právomoci
- Vedieť ako efektívne viesť porady
- Vedieť argumentovať význam vízie, hodnôt a cieľov
- Vedieť rozdeľovať prácu a podporovať mobilitu
- Vedieť aplikovať hodnoty školy na princípy hodnotenia žiakov
- Vedieť oceniť hodnotu spolupráce s trhom práce a inými partnermi
- Vedieť oceniť prínos spolupráce pre rozvoj školy
- Vedieť oceniť vytváranie prostredia pre učenie sa

Výsledky skúmania vzdelávacích potrieb v oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu (L. Rovňanová)

Cieľom čiastkovej analýzy bolo identifikovať aktuálny stav úrovne a foriem realizácie Koncepcie výchovy k manželstvu a rodičovstvu (ďalej „VMR“) (1996) a z nej vyplývajúcich učebných osnov (1998, 2010) v podmienkach primárneho, nižšieho a vyššieho sekundárneho vzdelávania – na základných a stredných školách a zistiť, v ktorých tematických oblastiach identifikujú oslovení učitelia a učiteľky záujem o ďalšie vzdelávanie. Celkový počet zapojených respondentov – 95 škôl.

Záujem o tematické oblasti VMR

Dominantnou oblasťou pre ďalšie vzdelávanie je oblasť informácií o dospievaní, adolescencii a modeloch zdravia, vnímania tela. Za ňou nasledujú témy plánovaného rodičovstva, ochrany a prevencie pred HIV/AIDS a SPI a ochrana pred sexuálnym a sexualizovaným násilím a zneužívaním. Na poslednom mieste zaujímavosti sa ocitla

téma genderu, rodových stereotypov a rodovo citlivej výchovy - tento výsledok potvrdzuje fakt, že v našej spoločnosti je výchova stále veľmi tradičná a rodovo stereotypná, ľudia sú málo senzibilní na používanie rodovo citlivého jazyka napriek tomu, že sme k tomu zaviazaní medzinárodnými záväzkami hlavne v úradnom styku.

Na základe výsledkov nášho skúmania formulujeme nasledujúce odporúčania:

1. zvýšiť informovanosť škôl o existencii Konceptcie VMR a úloh z nej vyplývajúcich,
2. ponúknuť školám adekvátne vzdelávanie v súlade s cieľmi a obsahom učebných osnov a konkrétnymi potrebami žiakov a žiačok škôl v tejto oblasti (MPC poskytuje viac programov zameraných na tému VMR),
3. vypracovať odborne relevantný informačný učebný materiál k jednotlivým oblastiam VMR.

Výsledky prieskumu vzdelávacích potrieb pedagogických zamestnancov základných a stredných škôl (Agentúra pre psychologický výskum)

Posledný realizovaný prieskum bol v rámci aktivity spracúvaný externým dodávateľom, konkrétne Agentúrou pre psychologický výskum na rozsiahlej vzorke respondentov (1929 respondentov). Dotazníky vyplňali pedagogickí zamestnanci na webovom rozhraní.

Záver a odporúčania

Z celkových kompetencií považujú pedagogickí zamestnanci za najdôležitejšie nasledujúce:

- Plánovanie a projektovanie vyučovania
- Identifikovanie vývinových a individuálnych charakteristík žiaka
- Identifikovanie psychologických a sociálnych faktorov učenia sa žiaka

- Hodnotenie priebehu a výsledkov vyučovania a učenia sa žiaka

Za najmenej prínosné zase:

- Stotožnenie sa s profesijnou rolou a školou
- Ovládanie obsahu vyučovacích predmetov
- Identifikovanie sociokultúrneho kontextu vývinu žiaka
- Ovládanie didaktiky vyučovacích predmetov

Odporúčame preto pripravovať vzdelávanie zamerané najmä na:

1. praktické metódy a techniky, ktoré pomôžu učiteľom pristupovať k žiakom flexibilnejšie, na základe ich špeciálnych potrieb
2. sociálno-patologické javy, vzdelávanie by malo byť zamerané na ich odhalenie a praktické narábanie s nimi v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu
3. zlepšovanie naladenia žiakov na školu a učenie sa, či už je to ich motivovanie, vzbudzovanie aktivity, alebo zlepšovanie sebahodnotenia.

Záver

Výsledky uvedených prieskumov boli a sú využívané na tvorbu vzdelávacích programov a sú teda priamo previazané na aktivitu 2.2. Keďže v rámci aktivity 2.1 zisťovanie vzdelávacích potrieb bolo v roku 2013 ukončené, dovoľujeme si vám aj prostredníctvom tohto príspevku poďakovať za spoluprácu pri zisťovaní vašich vzdelávacích potrieb. Len váš záujem o spoluprácu pri identifikácii vzdelávacích potrieb umožnil úspešnú realizáciu aktivity a presnejšie zacielenie nami vytváraných vzdelávacích programov. Takto vytvárané programy vzdelávania majú vyšší predpoklad byť pre vás a vašu školu zaujímavými a užitočnými.

TVORBA A AKREDITÁCIA PROGRAMOV KONTINUÁLNEHO VZDELÁVANIA PZ A OZ PODĽA SYSTÉMU AKREDITÁCIE V SÚLADE S PROFESIJNÝMI ŠTANDARDAMI PRE VŠETKY KATEGÓRIE PZ A OZ, VRÁTANE SYSTÉMU ICH EVALVÁCIE

ODBORNÁ AKTIVITA č. 2.2

Marta Remetová, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Bratislava

Cieľom aktivity 2.2 bolo vytvoriť programy kontinuálneho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov, a tak pripraviť predpoklady na úspešnú implementáciu zákona č. 317/2009 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch v znení neskorších predpisov. Aktivita 2.2 vychádzala z výsledkov analýzy vzdelávacích potrieb aktivity 2.1 (*Analýza vzdelávacích potrieb jednotlivých cieľových skupín PZ a OZ škôl a školských zariadení*) a jej realizácia bola zameraná na tvorbu vzdelávacích programov pre všetky druhy kontinuálneho vzdelávania a ich následnú akreditáciu.

Prostredníctvom tejto aktivity vznikla ponuka vzdelávacích programov na zvyšovanie si profesijných kompetencií pedagogických a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení. Príprava a tvorba vzdelávacích programov zahŕňala celý rad činností:

- Vytvorenie *Príručky na tvorbu vzdelávacieho programu kontinuálneho vzdelávania*
Príručka bola určená pre tvorcov a autorov vzdelávacích programov a obsahuje požiadavky, odporúčania a námety na tvorbu vzdelávacích programov podľa aktuálnej platnej legislatívy, resp. interných predpi-

sov MPC. Táto publikácia vznikla ako učebný zdroj pre vzdelávacie programy *Tvorba vzdelávacieho programu kontinuálneho vzdelávania*. Jej obsah tvorí súhrn teoretických vedomostí a praktických zručností zameraných na ovládanie postupov, ktoré sú potrebné na vypracovanie vzdelávacieho programu podľa požiadaviek platnej legislatívy.

- Tvorba naplánovaných 625 vzdelávacích programov, pričom podstatnú časť vzdelávacích programov mali vytvoriť učitelia pre kontinuálne vzdelávanie z MPC a časť vytvorili odborníci z praxe v oblastiach súvisiacich s výkonom pedagogickej a odbornej činnosti alebo odborníci podľa obsahového zamerania tak, aby bolo možné pokryť celú šírku vzdelávacích potrieb cieľových skupín projektu. Tvorcovia vzdelávacích programov individuálne alebo v pracovných skupinách v priebehu projektu vytvárali vzdelávacie programy. Vytvorené programy museli rešpektovať zákonom stanovené požiadavky na akreditáciu vzdelávacích programov a pri ich tvorbe sa vychádzalo z platných dokumentov.
- Hodnotenie programov – posúdenie recenzentmi, pričom na každý vzdelávacie program boli vypracované

1 – 2 recenzné posudky, alebo predloženie vytvorených vzdelávacích programov na akreditáciu.

- Akreditačný proces prebiehal na MŠVVaŠ SR.
- Akreditovaný program bol zverejnený v ponuke na web stránke MPC <http://www.mpc-edu.sk/vzdelavaciaincinnost/ponuka-akreditovanych-vzdelavacich-programov>) a na portáli projektu <http://pkrmmpc.dev2010.lomtec.com/>.

Konečný počet vzdelávacích programov pre konkrétne kategórie, podkategórie, kariérové stupne a kariérové pozície pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov ako aj konečný počet vzdelávacích programov v nadväznosti na jednotlivé druhy kontinuálneho vzdelávania podľa platnej legislatívy závisel od požiadaviek cieľových skupín, pričom projekt reagoval na požia-

davky týkajúce sa vzdelávacích programov, ich zamerania, cieľov, obsahov a druhov kontinuálneho vzdelávania.

Celkovo bolo v priebehu trvania aktivity 2.2 (od 15. 10. 2009 do 31. 10. 2015) vytvorených a na akreditáciu predložených **687** vzdelávacích programov (432 aktualizovaných, 110 inovačných, 9 kvalifikačných, 13 špecializačných, 1 špecializačné inovačné, 2 funkčné, 10 funkčných aktualizovaných, 8 funkčných inovačných, 7 prípravných atestačných). Z toho **bolo akreditovaných 592** vzdelávacích programov; **neakreditovaných bolo 38** vzdelávacích programov; **spätvzatých vzdelávacích programov bolo 49**. **V procese akreditácie zostalo 6** vzdelávacích programov, ktorým ku skončeniu aktivity nebolo akreditačnou radou vydané rozhodnutie.

TVORBA UČEBNÝCH ZDROJOV, METODÍK A ODBORNÝCH PUBLIKÁCIÍ VRÁTANE DIGITÁLNEJ FORMY PRE KONTINUÁLNE VZDELÁVANIE PZ A OZ ŠKÔL A ŠKOLSKÝCH ZARIADENÍ

ODBORNÁ AKTIVITA č. 3.1

K vytvoreniu efektívneho a kvalitného systému kontinuálneho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení v rámci národného projektu Profesijný a kariérový rast pedagogických zamestnancov (NP PKR) prispela aj odborná aktivita zameraná na tvorbu učebných zdrojov (UZ), metodík, odborných príručiek a ďalších edukačných materiálov.

Aktivita nadviazala na proces tvorby vzdelávacích programov a ich akreditácie. Po vydaní rozhodnutí o akreditácii jednotlivých vzdelávacích programov boli ich autori oslovení na spoluprácu formou autorskej a licenčnej zmluvy. V rámci nej sa zaviazali vytvoriť učebné zdroje pre lektorov a účastníkov vzdelávania ako podporný materiál k vzdelávacím aktivitám projektu.

Počas realizácie NP PKR bolo vytvorených 326 učebných zdrojov. Ich autormi boli prevažne učitelia pre kontinuálne vzdelávanie Metodicko-pedagogického centra (MPC), ktorí UZ vytvorili buď sami, alebo si na spoluprácu prizvali spoluautorov z externého prostredia. Vytvorené učebné zdroje odborne posúdilo 648 recenzentov z radov odborníkov v príslušnej oblasti. Po redakčnom a grafickom spracovaní boli v elektronickej podobe vo formáte PDF zverejňované na webovej stránke MPC a aj na webovej stránke NP PKR.

Učebné zdroje ako výstupy odbornej aktivity 3.1 vznikali hlavne vo forme metodík, metodických príručiek, pracovných listov, pracovných zošitov a študijných textov. Cieľom učebných zdrojov bolo na pozadí nevyhnutných teoretických východísk sprostredkovať poznatky, postrehy, skúsenosti a zážitky autorov z vlastnej praxe. Prevládali učebné zdroje prinášajúce praktické návrhy a návody na zefektívnenie edukačného procesu využívaním rôznych metód, techník a stratégií (*Zbierka metód, techník a aktivít na podporu aktívneho učenia sa, Niektoré interaktívne metódy efektívneho učenia*), námety na aplikáciu prierezových tém vo výchovno-vzdelávacom procese v rámci ISCED 1, ISCED 2 a ISCED 3 (*Osobnostný a sociálny rozvoj – prierezová téma v školách, Multikultúrna výchova na 1. stupni ZŠ, Mediálna výchova v školskom vzdelávacom programe, Regionálna výchova v primárnom vzdelávaní*), na rozvoj čitateľskej, prírodovednej či finančnej gramotnosti (*Tvorba testov na rozvoj čitateľskej gramotnosti v primárnom vzdelávaní, Aktívne využívanie čítania s porozumením vo vyučovacom procese v základ-*

nej a strednej škole, Rozvoj čitateľskej gramotnosti v primárnom vzdelávaní, Rozvoj prírodovednej gramotnosti v základnej škole, Základy finančnej gramotnosti), ako aj príklady aktivít vo voľnom čase detí a žiakov (*Zážitková pedagogika vo voľnočasových aktivitách, Outdoorové aktivity vo výchove mimo vyučovania*).

Veľkú skupinu tvorili UZ, ktoré sa zaoberali aplikáciou informačných technológií vo výchovno-vzdelávacom procese, napr. *Interaktívna tabuľa a softvér Activstudio na hodinách prírodovedných predmetov, Využívanie informačno-komunikačných technológií vo vyučovaní, Práca s interaktívnou tabuľou QOMO a softvérom Flow!Works, IKT v hudobnom vzdelávaní, Developing Media Competences through the Use of ICT in English Lessons*.

Obsahovo zaujímavé boli edukačné materiály vytvorené k vzdelávacím programom v rámci vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť a Umenie a kultúra. Ich hlavný prínos spočíval nielen v zatraktívnení vyučovacieho procesu, ale aj vo zvýšení záujmu mladých ľudí o tradície, históriu a kultúrne dedičstvo našich predkov. Tieto témy rezonovali hlavne v UZ *Využitie poznatkov o sakrálnych stavbách na Slovensku v spoločenskovednom vzdelávaní, Ľudové zvyky, tradície a remeslá vo výchove mimo vyučovania, Základy hrnčiarstva a keramickej tvorby, Výtvarné techniky a ich využitie v činnosti vychovávateľa*.

Positívny ohlas zaznamenali aj učebné zdroje vytvorené k akreditovaným vzdelávacím programom určeným pre vychovávateľov, pedagogických asistentov i majstrov odbornej výchovy. Na základe spätnej väzby ocenili hlavne spôsob sprostredkovania poznatkov a vyplnenie medzery v nedostatku študijnej literatúry v danej oblasti. Medzi také publikácie patrili *Didaktika odborného výcviku s podtitulom Informačno-komunikačné technológie a príprava majstra odbornej výchovy na vyučovanie* či *Výchova k prosociálnemu správaniu vo výchove mimo vyučovania*.

Rýchly a bezproblémový prístup k učebným zdrojom uľahčoval prácu lektorom a účastníkom vzdelávacích aktivít v rámci NP PKR. Námety a inšpirácie z nich mohli čerpať aj tí pedagogickí a odborní zamestnanci, ktorí sa z rôznych dôvodov nemohli zapojiť do vzdelávania. Časté bibliografické odkazy na UZ badať aj v atestačných prácach k I. a II. atestácii, čo svedčí o tom, že učebné zdroje, ktoré vznikli v rámci projektu, sa stali pre pedagogických a odborných zamestnancov užitočným a praktickým sprievodcom.

VZDELÁVACIE AKTIVITY ODBORNÁ AKTIVITA Č. 3.2

Vladimír Laššák, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Banská Bystrica

Charakteristika odbornej aktivity

Cieľom odbornej aktivity č. 3.2 Vzdelávacie aktivity bolo zvyšovať a obnovovať úroveň profesijných kompetencií pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov (ďalej PZ a OZ) škôl a školských zariadení prostredníctvom vzdelávacích a rozvojových aktivít. Odborná aktivita ďalej rozvíjala predchádzajúcu vzdelávaciu činnosť Metodicko-pedagogického centra. Bola úzko prepojená na ostatné odborné aktivity projektu, predovšetkým na analýzu vzdelávacích potrieb, tvorbu a akreditáciu nových vzdelávacích programov, tvorbu učebných zdrojov, metodík a odborných publikácií.

Vzdelávacie aktivity sa realizovali počas celej doby trvania projektu. Vzdelávanie sa uskutočňovalo len v programoch kontinuálneho vzdelávania, ktoré boli v projekte vytvorené a akreditované Akreditačnou radou MŠVVaŠ SR pre kontinuálne vzdelávanie.

Celkovo bolo v rámci odbornej aktivity do ponuky zaradených 592 akreditovaných vzdelávacích programov, z nich 83 bolo zameraných na získanie a rozvoj vedomostí a zručností v oblasti IKT. Vzdelávacie aktivity projektu organizačne zabezpečovali jednotlivé regionálne a detašované pracoviská MPC vo vlastných vzdelávacích priestoroch, vo vybudovaných 260 učebniach kontinuálneho vzdelávania v školách a školských zariadeniach. Pri viacdňových vzdelávacích podujatiach sa aktivity uskutočňovali aj v prenajatých vzdelávacích priestoroch a hotelových zariadeniach, vrátane ubytovania a stravovania účastníkov vzdelávania. Účastníci a lektori vzdelávacích aktivít boli v priebehu odbornej aktivity materiálne podporení tzv. balíčkami pre frekventantov a lektorov.

Počty vzdelávaných účastníkov a absolventov vzdelávacích programov

Vzdelávacie aktivity sa v projekte začali realizovať po akreditácii prvých vzdelávacích programov vo februári 2010. Vzdelávacie aktivity malo podľa projektu celkovo absolvovať 20 000 absolventov, z toho 2 000 v Bratislavskom kraji (cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť) a 18 000 v ostatných krajoch Slovenska (cieľ Konvergencia).

Počas trvania projektu 2009 – 2015 bolo do vzdelávania zapojených celkovo 51 654 PZ a OZ. Súhrnne sa vzdelávacích aktivít zúčastnilo 133 831 účastníkov (niektorí PZ a OZ sa zúčastnili viacerých vzdelávacích programov) a úspešným absolventom bolo vydaných 121 496 osvedčení, vrátane tých, ktorí absolvovali viacero vzdelávacích programov. Celkovo sa v rámci projektu uskutočnilo 445 573 vzdelávacích aktivít, ktoré boli realizované pre 8 433 vzdelávacích skupín.

Záujem o vzdelávacie programy, ktoré boli vytvorené v rámci projektu významne prevyšoval pôvodne plánovaný počet 20 000 PZ a OZ, ako aj lektorské kapacity Metodicko-pedagogického centra. Najväčší záujem bol o vzdelávacie programy zamerané na rozvoj IKT kompetencií, vzdelávacie programy funkčného a funkčného inovačného vzdelávania, lyžiarske inštruktorské kurzy

a vzdelávacie programy zamerané na rozvoj kompetencií pedagógov v čitateľskej, matematickej, prírodovednej a matematickej gramotnosti.

Spracovanie osvedčených pedagogických skúseností

V rámci odbornej aktivity projektu boli prostredníctvom web stránky MPC vyhlasované a zverejňované výzvy na spracovanie osvedčených pedagogických skúseností a osvedčených skúseností odbornej praxe (ďalej OPS/OSO). OPS/OSO sú dokumenty podrobne opisujúce najlepšie skúsenosti z praxe škôl a školských zariadení, ktoré umožňujú účinnejšie realizovať výchovno-vzdelávací alebo poradenský proces. Sú napísané na základe vyskúšaných a overených inovatívnych postupov tvorivých PZ a OZ tak, aby podľa nich mohli využívať iní pedagógovia, resp. odborní zamestnanci vo svojej praxi. V období 2010 – 2015 bolo zrealizovaných 16 kôl výziev. Celkovo bolo v projekte spracovaných a zverejnených 970 OPS/OSO. Osvedčené pedagogické skúsenosti sú zverejnené na web stránkach MPC a projektu PKR.

Kluby tvorivých učiteľov

So zámerom rôznymi formami podporovať výmenu najlepších skúseností tvorivých učiteľov bola v rámci odbornej aktivity vytvorená platforma pre činnosť klubov tvorivých učiteľov. Do jej pilotného overovania sa celkom zapojilo 17 klubov vychovávateľov. V rámci pilotného overovania sa preukázala zmyslupnosť klubovej činnosti, ako špecifickej formy podpory výmeny najlepších skúseností a neformálneho vzdelávania.

Zhodnotenie odbornej aktivity

Účastníci vzdelávacích programov v spätnoväzbových dotazníkoch vyjadrovali pomerne vysokú spokojnosť s absolvovaným vzdelávaním. Vysoko hodnotili splnenie očakávaní vo vzťahu k deklarovanej cieľom vzdelávacieho programu. Najviac oceňovali nové podnety a vedomosti, ktoré vzdelávaním získali, ako aj námety na nové vzdelávacie aktivity, priamo použiteľné v ich pedagogickej praxi. Oceňovali tiež možnosť vyskúšať si iné formy vyučovania, možnosť lepšieho sebazoznania prostredníctvom diagnostických nástrojov, ako aj vzájomnú výmenu názorov a skúseností. Vysoko tiež hodnotili vzdelávacie podujatia z hľadiska inovatívnosti použitých metód vzdelávania, schopnosti uplatniť získané vedomosti a zručnosti po absolvovaní vzdelávacieho programu vo svojej pedagogickej alebo odbornej praxi. Väčšina absolventov vzdelávania by odporučila svojim kolegom, aby sa zúčastnili vzdelávania v absolvovanom vzdelávacom programe.

Absolventi vzdelávacích programov v spätných väzbách reflektovali, že by v budúcnosti v rámci vzdelávania privítali ešte viac prakticky orientovaných aktivít použiteľných priamo v ich edukačnej praxi a menej teoretických vstupov. Vo viacerých prípadoch by dokonca privítali aj väčší rozsah vzdelávacieho programu, v ktorom by bolo možné realizovať viac prakticky zameraných úloh, konkrétnych didaktických hier pre prácu so skupinami a pod.

TVORBA A SPRÁVA INTERAKTÍVNEHO VZDELÁVACIEHO PORTÁLU NA PODPORU KONTINUÁLNEHO VZDELÁVANIA V OBLASTIACH PROFESIJNÝCH KOMPETENCIÍ PEDAGOGICKÝCH A ODBORNÝCH ZAMESTNANCOV ŠKÔL A ŠKOLSKÝCH ZARIADENÍ A NA REALIZÁCIU PROGRAMOV INOVATÍVNYCH METÓD VÝUČBY

ODBORNÁ AKTIVITA č. 4.1

Miroslava Jakubeková, Metodicko-pedagogické centrum, detašované pracovisko Trenčín

Cieľom aktivity bolo pripraviť prostredie poskytujúce služby pre vzdelávanie a podporu rozvoja pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov, predovšetkým so zameraním na edukačný obsah, dištančné vzdelávanie, a súčasne na zverejňovanie informácií o realizácii projektu.

Vzdelávací portál má tri zóny. V prvej sú informácie prístupné pre verejnosť bez prihlásenia, okrem popisu projektu sú to základné informácie o možnostiach vzdelávania, vrátane prihlášky na vzdelávanie. Návštevníci ocenia publikované osvedčené pedagogické skúsenosti, ktoré v rámci projektu ponúkli skúsení pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci svojim kolegom. Druhá zóna je určená účastníkom vzdelávania a ďalším registrovaným návštevníkom. Pre nich sú po prihlásení prístupné informácie a materiály týkajúce sa kontinuálneho vzdelávania, učebné zdroje a tiež prezentácie, ktoré vznikli v rámci ukončenia vzdelávacích programov. Sú z rôznych oblastí vzdelávania a môžu byť pre ostatných kolegov inšpiráciou pri príprave a realizácii vyučovacieho procesu. Tretia, administratívna zóna je sprístupnená manažmentu projektu a administratívnym zamestnancom. Obsahuje dokumentáciu k jednotlivým odborným aktivitám projektu a ďalšie dokumenty a administratívne podklady k projektu.

Webová stránka projektu PKR je prístupná na adrese: <http://pkrmcpc.dev2010.lomtec.com>. Každý pedagogický zamestnanec a odborný zamestnanec, ktorý bol účastníkom vzdelávania, má na stránku zjednodušený prístup. Pri prvom vstupe do zóny pre registrovaných účastníkov stačí absolventom vzdelávania jednoduchá registrácia, pri ktorej kde uvedú svoje meno, priezvisko, číslo osvedčenia (v tvare: XXAXX_0XXX_20XX_PKRX_XX_201X) a e-mail (ktorý bude slúžiť ako používateľské meno). Potom už stačí len zvoliť ľubovoľné heslo a zadať ho pre kontrolu opakovane. Registráciu, autentifikáciu a správu používateľov zabezpečuje technik IT systémov, ktorý sa zaberá aktualizáciou publikovaných materiálov a zverejňovaných informácií.

Počas doby trvania celú aktivitu zabezpečoval koordinátor odbornej aktivity v spolupráci s hlavným metodikom edukačného portálu a metodikmi edukačného portálu na pracoviskách MPC, v úzkej súčinnosti s projektovým manažérom a koordinátormi ostatných odborných aktivít. Za technickú pripravenosť a údržbu technických zariadení počas trvania projektu zodpovedal administrátor IT systémov spolu s technikmi informačných technológií, ktorí poskytovali technickú podporu nielen na úrovni portálu, ale aj v rámci centrálnej projektovej kancelárie a regionálnych projektových kancelárií.

V rámci prevádzky portálu boli priebežne dopĺňané rôzne druhy informácií a učebných zdrojov, napríklad informácie o priebehu projektu, dokumenty potrebné na realizáciu projektu pre riadiaci, administratívny a iný personál projektu, vzdelávacie materiály pre účastníkov vzdelávacích programov, vzdelávacie programy, informácie súvisiace s informovanosťou o projekte a disemináciou projektu a iné. Priebežne boli aktualizované aj databázy, v ktorých sú uložené potrebné údaje o realizácii projektu. Od svojho vzniku plnila webová stránka aj funkciu administratívnej podpory vzdelávacieho procesu (prihlášky záujemcov, spätná väzba a pod.), podpory pre e-vzdelávanie – sprístupňovanie študijných materiálov, odosielanie dištančných úloh a informácií a pod.) a vytvárala priestor na monitorovanie priebehu realizácie projektu.

Vytvorená webová stránka na podporu kontinuálneho vzdelávania poskytuje aj po skončení projektu bázu znalostí (úložisko edukačných materiálov, zhromažďovanie materiálov vytvorených frekventantmi v priebehu realizácie projektu atď.). Prispela k zvýšeniu efektívnosti kontinuálneho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov, umožňuje jednoduché vyhľadávanie vzdelávacích materiálov, učebných zdrojov a zverejnených dokumentov. Frekventanti majú v rámci trvalej udržateľnosti prostredníctvom webovej stránky sprístupnené edukačné materiály, vybrané výstupy projektu a osvedčené pedagogické skúsenosti.

Vážené kolegyně, vážení kolegovia

ponúkame Vám možnosť publikovať na stránkach časopisu Pedagogické rozhľady.

Vytvorili sme nové rubriky:

Moja prax (riešenie problémov vyskytujúcich sa v triede),

ŠkVP očami učiteľa (skúsenosti učiteľov s tvorbou, realizáciou a korekciami ŠkVP),

Autoevalvácia školy.

Redakcia

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

NÁRODNÝ PROJEKT VZDELÁVANÍM PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV K INKLÚZII MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKYCH KOMUNIT

Eva Kaduková, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Prešov

Národný projekt „Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít“ implementovalo Metodicko-pedagogické centrum v rokoch 2011 – 2015 (01.10.2011 – 31.10.2015). Projekt bol spolufinancovaný z Európskeho sociálneho fondu v rámci operačného programu Vzdelávanie, Prioritná os 3 Podpora vzdelávania osôb s osobitými vzdelávacími potrebami, Opatrenie 3.1 Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít (ďalej MRK). V snahe naplniť špecifický cieľ projektu, *Skvalitniť profesijné kompetencie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov, podieľajúcich sa na edukácii žiakov pochádzajúcich z MRK v nadväznosti na ciele opatrenia*, sa v projekte uskutočnili aktivity v troch kľúčových vzájomne prepojených zámeroch projektu – realizovať kontinuálne vzdelávanie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov (ďalej PZ a OZ) na základe analýzy vzdelávacích potrieb PZ a OZ pracujúcich so žiakmi z MRK, realizovať celodenný výchovný systém (ďalej CVS) v základných školách odrážajúci navrhnutý pedagogický model školy s CVS ako nástroj inklúzie žiakov z MRK, realizovať technickú podporu CVS (prostredníctvom interaktívnych systémov a didaktických balíčkov) a platformy pre e-vzdelávanie (prostredníctvom Moodle). Projekt bol určený základným školám v Trnavskom, Trenčianskom, Nitrianskom, Žilinskom, Banskobystrickom, Prešovskom a Košickom samosprávnom kraji, ktoré vzdelávajú minimálne 20 % žiakov pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného prostredia. Projekt trval do 31. októbra 2015, pričom jeho koordináciu a implementáciu zabezpečovalo Metodicko-pedagogické centrum prostredníctvom hlavnej a regionálnej projektovej kancelárie v Prešove a regionálnej projektovej kancelárie v Banskej Bystrici.

Vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov

Vzdelávanie PZ a OZ sa realizovalo na základe analýzy vzdelávacích potrieb. Expertné skupiny, pozostávajúce z pedagógov s dlhoročnými skúsenosťami s prácou so žiakmi z MRK, vytvorili 12 programov kontinuálneho vzdelávania a 40 učebných zdrojov. Na trvalejšiu podporu a dlhodobú udržateľnosť národného projektu bola implementovaná aj dištančná forma vzdelávania, teda e-vzdelávania, ako súčasť programov kontinuálneho vzdelávania.

Podpora celodenného výchovného systému (ďalej len „CVS“)

CVS umožňuje účinný rozvoj žiakov z MRK aj mimo vyučovania, vrátane voľnočasovej starostlivosti. Počas troch školských rokov (2012/2013; 2013/2014 a 2014/2015) sa

v rámci projektu na vybraných základných školách realizoval celodenný výchovný systém, do ktorého bolo zapojených vyše 22 000 žiakov zo SZP. Záujmové útvary boli vytvorené na základe Pedagogického modelu školy s celodenným výchovným systémom a žiakom priniesli nové a inovatívne prežitie času v školskom prostredí. Princíp celodenného výchovného systému v základných školách spočíval v zapojení detí do popoludňajších krúžkov a rôznorodých záujmových útvarov, ako sú napríklad: Varíme, pečieme, Tvorivá dramatika, Tvorivé spracovanie materiálu či rôzne športové aktivity, krúžky na zlepšenie jazykových či matematických znalostí a i. Každá škola mala k dispozícii dvoch asistentov učiteľa, ktorých mzda bola hrazená počas troch školských rokov z fondov ESF. CVS poskytlo možnosť doplnenia základného vzdelania, nakoniec vysvedčenie o ukončení základného vzdelania získalo 11 frekventantov.

Počas projektu vzniklo 1 095 učebných materiálov, ktoré zatriktivili vzdelávanie žiakov z marginalizovaných rómskych komunít. 70 učebných zdrojov bolo preložených aj do rómskeho jazyka.

Učiteľia projektových základných škôl vytvorili jedinečné a podnetné učebné zdroje pre žiakov k voliteľným predmetom a záujmovým útvarom. Tvoriví učitelia dostali možnosť zverejniť svoje originálne nápady, ktoré doteraz slúžili iba pre ich vlastné potreby. Zaujímavé učebné texty, pracovné listy a didaktické hry určené na skvalitnenie práce s deťmi sú k dispozícii aj iným pedagógom, voľne dostupné na stiahnutie, na web stránke projektu (<http://monitoring.eduk.sk/zdroje.php?nove>). Vytvorené učebné zdroje pomáhajú rozvoju osobnosti žiakov vo všetkých oblastiach a prispievajú k vytváraniu inkluzívneho prostredia v triedach a školách počas implementácie celodenného výchovného systému (CVS).

V rámci CVS sa realizovali tri osvetové programy, do ktorých sa zapojilo 5 325 rodičov žiakov z MRK.

Technická podpora aktivít národného projektu

- Každá zapojená ZŠ dostala 2 interaktívne systémy.
- Každá ZŠ dostala didaktický balíček v hodnote 10 000 eur a balíček školiaceho materiálu a potrieb v hodnote 1000 eur.

Balíčky boli zakúpené z finančnej podpory Európskeho sociálneho fondu. Na školy putovali záhradnícke potreby, kuchynské spotrebiče a vybavenie kuchynky, rôzne hudobné nástroje, spoločenské hry, výtvarné a kreatívne potreby, knihy či športové náradie a technické vybavenie – notebooky, fotoaparáty a pod.

Očami odbornej garantky projektu Alice Petrasovej

Aktivita č. 1.1 Vzdelávanie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov

Úlohou súčasného školstva je dostať školy do pohybu. Dosiahnuť, aby permanentne a z vlastnej iniciatívy skvalitňovali svoju prácu. Zvyšovanie kvality vyučovania je neoddeliteľným komponentom európskej vzdelávacej politiky a významná súčasť širšieho rámca kvality školy a vzdelávacieho systému vôbec. Kvalita výchovno-vzdelávacieho procesu je predovšetkým v rukách učiteľov, rodí sa z ich pedagogického poznania, konania a správania, z ich „osobnosti“. Od pedagógov sa očakáva neustále zdokonaľovanie profesie, pretože práve oni sú zodpovední za vnášanie inovácií do vzdelávacieho systému. Pokusy implementácie zahraničných prístupov však poukázali na skutočnosť, že pedagógovia sa zaužívaných koncepcií vzdávajú ťažko a trvá pomerne dlhý čas, kým pochopia iné požiadavky na výstupy zo vzdelávania, ktoré sú kladené na žiakov.

V januári 2012 bola vypracovaná správa *Analýza vzdelávacích potrieb pedagogických a odborných zamestnancov základných škôl* (Petrasová a kol., 2012). Výsledky výskumu poukázali na nedostatočnú pripravenosť pedagogických zamestnancov na výkon istých špecifických činností, ktoré si vyžadujú ďalšie poznanie, špecifickú prípravu, ale aj emočnú zainteresovanosť pri zvládaní náročných situácií.

Dokument *Analýza vzdelávacích potrieb pedagogických a odborných zamestnancov základných škôl* slúžil aj ako multiaplikačný nástroj na šírenie výsledkov a výstupov národného projektu. Bol nápomocný ďalším expertom národného projektu, ako napríklad tvorcom celodenného výchovného systému, osvetových programov a pod. Výsledná výskumná analýza mala byť prínosom aj pre metodické centrá a ich partnerov zo štátnej správy a samosprávy, ktorí pracujú s členmi marginalizovaných rómskych komunít. A nakoniec analýza môže byť inšpiráciou a odborným zdrojom pre odborníkov zo štátnej i neštátnej sféry. Výsledky dokumentu *Analýza vzdelávacích potrieb pedagogických a odborných zamestnancov základných škôl* (pozri www.eduk.sk), ktorý vypracovala expertná skupina na tvorbu analýzy vzdelávacích potrieb, sa stali podkladom a východiskom na vytvorenie konkrétnych tém a zameraní obsahov programov kontinuálneho vzdelávania.

V rámci aktivity 1.1 bolo vytvorených 12 typov programov kontinuálneho vzdelávania. Súčasťou prípravy každého programu kontinuálneho vzdelávania bola aj tvorba učebných zdrojov, spolu ich bolo vytvorených 40. Vzdelávacie programy sa realizovali od januára 2013 do októbra 2015.

Národný projekt vo všetkých plánovaných aktivitách vytváral multiplikačné efekty, pretože bol úzko prepojený s realizáciou školskej legislatívy (školský zákon, zákon o pedagogických a odborných zamestnancoch), koncepčnými a strategickými zámermi štátnej politiky v oblasti MRK. Kontinuálne profesijné vzdelávanie pedagogických zamestnancov, vrátane pedagogických asis-

tentov a odborných zamestnancov podľa akreditovaných programov kontinuálneho vzdelávania, zabezpečoval dynamické prostredie pre inováciu vzdelávacích obsahov, kvalifikované lektorské zázemie z vyškolených pedagogických a odborných zamestnancov.

Škola a inštitucionálne vzdelávanie by sa malo čo najviac približovať k prostrediu rómskych žiakov z marginalizovaných komunít v tom fyzickom aj kultúrnom slova zmysle. To v žiadnom prípade neznamená upúšťať zo štandardných požiadaviek, ale hľadať cesty, ako sociálne a kultúrne v škole premostiť priepasť medzi kultúrou školy a domácim prostredím žiakov. Celodenný výchovný systém je jedným z opatrení, ktoré majú za cieľ zlepšiť vzdelávanie detí so špeciálnymi vzdelávacími potrebami – najmä rómskych detí z marginalizovaných komunít. Ak hľadáme kľúčové uzly na výchovno-vzdelávacích cestách rómskych žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, tak určite sú jedným z tých rozhodujúcich ich pedagógovia ako inštitucionálni reprezentanti školy. Ukazuje sa, a to nielen vo vzťahu k tejto skupine žiakov, že je potrebný zásadný obrat v cieľoch, prostriedkoch a procesoch vzdelávania pedagógov smerom od ich vnímania ako popularizátorov vedy k odborníkom na komplexný sociálny a personálny rozvoj žiaka (upravené podľa Petrasová – Porubský, 2013, s. 89-93).

Zmena paradigmy nášho školstva smerom k inklúzii, by mohla zvýšiť účinnosť výchovno-vzdelávacieho systému. Inkluzívna škola funguje na princípe koedukácie. Nie je dobré vylúčiť žiaka z činnosti len preto, že potrebuje od nás niečo viac. Cieľom procesu inklúzie je vytvoriť flexibilnejší a diferencovanejší výchovno-vzdelávací systém na napĺňanie vzdelávacích potrieb a záujmov jednotlivých žiakov. Úspešná školská inklúzia si však vyžaduje vytvorenie potrebných technických, organizačných, personálnych, metodických a iných podmienok. Nie je možné hovoriť o inklúzii, ak všetci žiaci nedostávajú potrebné služby. Je preto oprávnené uvažovať o zmenách v oblasti ich školského vzdelávania tak, aby dokázalo prostredníctvom vnútornej diferenciacie zabezpečiť vyrovnávací vzdelávací priestor týmto žiakom nielen na začiatku, ale vlastne v priebehu celého obdobia ich povinnej školskej dochádzky (Petrasová – Porubský, 2013, s. 92).

Hlavným cieľom implementácie celodenného výchovného systému v rámci národného projektu bolo na základe najnovších poznatkov vytvoriť podmienky účinného komplexného a celodenného pôsobenia na akceleráciu vývinu žiakov v oblasti vzdelávacej (kognitívnej), výchovnej (non-kognitívnej) a v správaní (konatívnej) s dôrazom na postupnú sebareguláciu (sebavýchovu, sebarozvoj) prežívania a činnosti. Celodenný výchovný systém predstavuje podporný edukačný systém zameraný na všetkých žiakov so zameraním na rómskych žiakov z marginalizovaných komunít. Predstavuje dôležitý prvok socializácie rómskych žiakov medzi ostatných žiakov, čo sa dá doceliť spoločnými činnosťami.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

- PETRASOVÁ, A. et al. 2012. *Analýza vzdelávacích potrieb pedagogických a odborných zamestnancov základných škôl*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum.
 PETRASOVÁ, A. a Š. PORUBSKÝ, 2013. *Vzdelávacie cesty rómskych žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia: správa z výskumu*. Bratislava: NOS. ISBN 978-80-89571-08-6

Očami manažérky projektu Evy Kadukovej

Aktivita č. 1.2 Podpora celodenného výchovného systému

Dôležitosť profesionality učiteľov a odborných zamestnancov, ktorí sa každodenne stretávajú s mimoriadne náročnou prácou so žiakmi zo sociálne a kultúrne znevýhodňujúceho prostredia, viedla skupinu expertov z MPC k tvorbe národného projektu MRK 1.

Cieľom NP MRK I. bolo zlepšiť vzdelanostnú úroveň učiteľov, asistentov a odborných zamestnancov a pomôcť im vytvoriť možnosti na ich ďalší profesijný rast a vzdelávanie. Okrem vzdelávacích aktivít projekt podporoval realizáciu celodenného výchovného systému na základných školách, ktoré navštevovali aj žiaci z marginalizovaných rómskych komunít a technicky podporil všetky základné školy zapojené do projektu.

Aktivita 1.2. zameraná na podporu riešenia edukačných problémov a špecifických vzdelávacích potrieb žiakov pochádzajúcich z MRK, spočívala v implementácii podporných opatrení na viacerých úrovniach – systematickým pôsobením na žiaka z MRK v podnetnom školskom prostredí prostredníctvom CVS, participovaním rodičov žiakov z MRK na osvetových programoch, skvalitňovaním profesijných kompetencií PZ a OZ. V rámci CVS sa realizovala záujmová činnosť a voľno-časová starostlivosť prepojená s prípravou na vyučovanie za účelom zlepšenia vzdelávacích výsledkov, správania a dochádzky žiakov z MRK. Veľká vďaka patrí riaditeľom škôl za zvládnutie spustenia CVS a tiež mnohým pedagógom za ich profesionálny prístup, keďže zavedenie CVS v mnohých školách znamenalo aj nové priestorovo-organizačné usporiadanie výchovno-vzdelávacej činnosti zohľadňujúce individuálne podmienky škôl a komunity, s možnosťou

využitia plánov činnosti záujmových útvarov a učebných osnov voliteľných predmetov rešpektujúcich špecifiká edukácie žiakov z MRK, ktoré boli vytvorené expertmi v rámci projektu. Neľahkou úlohou lektorov osvetových programov v spolupráci s riaditeľmi škôl a pedagogickými zamestnancami, osobitne asistentmi učiteľa, bolo aktivizovať rodičov žiakov z MRK – získať ich pre podporu implementácie CVS prostredníctvom edukačných programov.

Sme radi, že na základe spätnej väzby môžeme aj po ukončení projektu skonštatovať, že bol úspešný a naplnil očakávania zapojených škôl. Doplnil personálne obsadenie školy a napomáhal učiteľom s pomocou pedagogických asistentov efektívnejšie vzdelávať žiakov z marginalizovaných rómskych komunít. Financovaním záujmových útvarov vytvoril priestor na realizáciu prípravy žiakov na vyučovanie, zvýšil ich motiváciu a posilnil šance na ich školskú úspešnosť.

Metodicko-pedagogické centrum a jeho projektové tímy regionálnych kancelárií v Prešove a Banskej Bystrici spolupracovali so školami v úsilí vytvoriť čo najvhodnejšie podmienky na realizáciu projektových aktivít, bez pedagogických kolektívov vedených riaditeľmi by však samotná realizácia bola len ťažko predstaviteľná. Veríme, že projekt priniesol aj zmenu postojoov a mnohé aktivity, ktoré sa školám osvedčili, sú aj naďalej súčasťou výchovno-vzdelávacích programov aj života školy. Najväčším úspechom by však bola udržateľnosť pozitívnych účinkov implementácie CVS na edukáciu žiakov z MRK v inkluzívnom prostredí škôl.

Očami riaditeľov:

Celodenný výchovný systém v praxi

Nina Šinalová, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Prešov

Opýtali sme sa zástupcov škôl, zapojených do projektu MRK 1, ako ho spätne hodnotia. Na naše otázky odpovedali riaditeľ ZŠ Kukučínova vo Vranove nad Topľou Martin Babiak, zástupca riaditeľa Základnej školy Ivana Krasku v Trebišove Martin Farbar, Drahomíra Tereňová, riaditeľka ZŠ Pohronská Polhora, Stanislav Čop, riaditeľ ZŠ v Cínobani, Tatiana Lorincová, riaditeľka Základnej školy Ondavské Matiašovce, Alena Vargová, riaditeľka ZŠ Veľký Šariš, riaditeľka Jarmila Gubaňarová ZŠ Šamudovce a František Solár, riaditeľ ZŠ Hniezdne.

Prečo ste sa zapojili do projektu MRK, čo ste od neho očakávali?

Martin Farbar: Projekt nás zaujal hlavne preto, že jeho ciele boli totožné s dlhodobými cieľmi našej školy. Škola nastúpila cestu inklúzie pred niekoľkými rokmi, nakoľko inklúzia je podľa nášho názoru jedinou cestou, akou sa môže uberať škola, ktorú navštevuje 898 žiakov zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia marginalizovanej rómskej osady. Od projektu sme očakávali hlavne finančnú podporu, ktorou sme mohli motivovať pedagógov, ktorí prakticky vykonávali pre nich už bežné činnosti, ale boli za ne aj finančne ohodnotení.

Drahomíra Tereňová: Očakávala som pomoc pri socializácii a personalizácii žiakov v mojej škole. Prehlbenie facilitácie z našej strany smerom k ich rozvoju sebaobslužných

návykov a kognitívnych funkcií. Taktiež som očakávala zvýšený záujem zo strany komunity o spoluprácu smerujúcu k ich včleneniu sa do záležitostí školy, zväčšenie záujmu o školu – akcie a aktivity.

Stanislav Čop: Rómska menšina predstavuje viac ako desatinu slovenskej populácie, z ktorej dve tretiny sú v produktívnom veku. Viac ako jedna sedmina zo všetkých detí v školskom veku na Slovensku sú Rómovia. Nízka vzdelanostná úroveň rodičov negatívne vplyva na vzdelanie ich detí a je príčinou vysokej miery nezamestnanosti v rámci rómskej komunity. Podľa odhadov, len zhruba každý desiaty Róm v produktívnom veku má pravidelné zamestnanie. Práve tieto skutočnosti nás viedli k tomu, aby sme sa zapojili do projektu MRK. Chceli sme vytvoriť podmienky pre sociálnu inklúziu prostredníctvom inováčných nástrojov vo vzdelávaní, zvýšiť vyhliadky Rómov na ich integráciu do výroby, hospodárskeho a sociálneho kapitálu spoločnosti.

Jarmila Gubaňarová: Mám rada nové výzvy, k tomu viediem aj svoj kolektív, podobný projekt som už absolvovala a prínos bol úžasný, tešila som sa, keď som sa dozvedela o ďalšej možnosti zlepšiť pracovné prostredie pedagógov, žiakov a priniesť do ich života niečo inovatívne, čo pomôže rozvíjať ich osobnosť.

František Solár: Do projektu sme sa zapojili potom, čo nás oslovil jeden z manažérov projektu MRK. To, čo sme od

projektu očakávali, sa naplnilo v celom rozsahu – žiaci sa naučili aktívne využívať voľný čas a ten bol vo všetkých záujmových útvaroch naplnený takmer na 100 %. Samozrejme, najviac to pomohlo žiakom z marginalizovaných skupín a veľmi potešujúci je fakt, že aj v tomto školskom roku, napriek absencii projektu, pokračujú v činnostiach, ktoré si obľúbili v čase trvania projektu.

V čom vidíte dôležitosť celodenného výchovného systému?

Martin Farbar: Vplyv celodenného výchovného systému už overilo množstvo odborníkov a aj v dnešnej dobe tento systém poskytuje množstvo odpovedí na problémy výchovy a vzdelávania, a to hlavne u žiakov zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia marginalizovaných osád. Umožňuje kvalifikovanému personálu vytvoriť podnetné prostredie pre deti, ktoré doma nemajú vytvorené podmienky na rozvoj svojich zručností a schopností. Deti môžu zmysluplne tráviť svoj voľný čas a vo väčšine prípadov získavajú kladný vzťah k vzdelávaniu, čo je pre tieto deti veľmi dôležité. Je len na škodu, že v súčasnom školstve nie je možnosť realizovať tento systém na školách ako je naša, nakoľko finančná náročnosť projektu to neumožňuje.

Stanislav Čop: Dôležitosť modelu školy s celodenným výchovným systémom vidím hlavne v zefektívňovaní mimoriadne náročnej práce so žiakmi, ktorí do edukačného procesu prichádzajú zo sociálne a kultúrne znevýhodňujúceho prostredia. Premietlo sa to hlavne v zmene v usporiadaní denných režimov a celkovo v organizácii života vo všetkých rodinách. Deti a rodičia objavili nové možnosti využitia a realizácie svojho času nielen v škole, ale aj mimo školy.

Tatiana Lorincová: CVS je pre bežných žiakov samozrejmosť, ale žiaci zo SZP by radšej trávili popoludnie doma. Vtiahli sme ich nenásilne do popoludňajších činností krúžkami a inými zábavnými a oddychovými činnosťami. V rámci toho sa pripravili na vyučovanie a každý bol spokojný – rodič aj učiteľ. Najdôležitejšie je to, že žiaci trávili čas zmyslupnejšie a navzájom sa obohacovali v rámci svojich kultúr.

Alena Vargová: Význam CVS spočíva v systematickosti a pravidelnosti práce s deťmi so SZP, v odbornom vedení týchto detí a rozvíjaní ich záujmov. Posilňovanie úspešnosti a tým aj posilňovanie sebavedomia pri spolupráci s majoritou.

Aký vplyv mal projekt na žiakov – došlo aj k zmenám ich správania, k zlepšeniu dochádzky a podobne?

Martin Farbar: Žiaci, ktorí boli aktívne zapojení do projektu, mali možnosť tráviť väčšie množstvo času v priestoroch školy, využívať priestory učebni a pomôcky v rámci krúžkov, ktoré boli vytvorené podľa ich záujmu. Učitelia mali v skupinách menšie množstvo žiakov, a tak sa mohli individuálne venovať jednotlivým žiakom, čím sa vytvoril lepší vzťah medzi učiteľom a žiakom. Tento vzťah bol prospešný pre obe zainteresované strany, nakoľko sa odrazil v priaznivejšej klíme počas vyučovacích hodín, čo viedlo k zlepšeniu učebných výsledkov, správania a dochádzky týchto žiakov. K zlepšeniu dochádzky, ako aj spolupráci s komunitou a žiakmi značne prispeli aj asistenti učiteľa, ktorí sú v priamom kontakte s komunitou.

Stanislav Čop: Nové usporiadanie výchovného vplyvu na žiakov, v ktorom sme realizovali systematické komplexné výchovné pôsobenie na dieťa a prípravu na vyučovanie ovplyvnilo výsledky a prístupy v škole. Zredukoval sa negatívny vplyv rodinného a širšieho sociálneho prostredia na dieťa a súčasne sme žiakom ponúkli zaujímavé, hravé a aktivizujúce pedagogické metódy. Takto sa nám podarilo

ovplyvniť pozitívnym smerom dochádzku i záujem o školu. *Alena Vargová:* Žiaci mali radosť so záujmovej činnosti v zmiešaných komunitách, väčší záujem o mimoškolskú činnosť bol zo strany detí v mladšom školskom veku ako u starších detí. Túto formu práce a prípravy na vyučovanie treba ponúknuť už od prvých ročníkov.

Jarmila Gubaňarová: Už spomínané činnosti počas trvania projektu pozitívne vplývali na správanie žiakov, učili ich k spolupatričnosti, spolupráci, empatii a v konečnom dôsledku aj k zlepšeniu školskej dochádzky.

František Solár: Áno, môžem jednoznačne konštatovať, že dlhší pobyt v škole a zmysluplná činnosť presvedčila deti, že byť múdrejší, lepší, zdravší a spokojnejší sa oplatí. S dochádzkou väčšiny detí zo SZP nemáme problémy, prvé úspechy sa dostávajú aj v umiestňovaní detí do kvalitných a pre život potrebných stredných škôl.

Zúčastnili ste sa aj na výmenných stážach, čo vám tieto stáže priniesli?

Martin Farbar: Výmenné stáže nám priniesli nové kontakty v rámci školy, s ktorou sme spolupracovali. Učitelia si stále majú čo povedať a navzájom si poradiť. Nakoľko sme percentom žiakov zo SZP v značne odlišnej situácii, boli naše stretnutia dosť názorovo odlišné, a preto sme mali stále o čom diskutovať.

Alena Vargová: Výmenné stáže priniesli hlavne príjemne strávené neformálne chvíle s kolegami z iných škôl, ktorí nám ponúkli svoje osvedčené pozitívne skúsenosti s prácou detí so SZP a zároveň vedeli úprimne oceniť výsledky práce našich kolegov. Naviazali sa medzi nimi aj priateľstvá.

Jarmila Gubaňarová: Výmenné stáže boli burzou nápadov, odovzdávania skúsenosti a upevňovania kolegiálnych vzťahov medzi pedagogickými, ale aj nepedagogickými zamestnancami.

Vidíte zmysel v udržaní asistentov učiteľa na školách? Ako a v čom konkrétne vám pomáhajú?

Martin Babiak: Pedagogickí asistenti, ktorí prešli kontinuálnym vzdelávaním, majú určite nezastupiteľné miesto v školách. Sú nápomocní najmä v triedach, kde okrem inaktívnych žiakov majú pedagógovia vzdelávať žiakov s rôznymi špecifickými poruchami učenia (dysgrafia, dyslexia, dysortografia a pod.) a navyše v triede sú vzdelávaní aj žiaci s ľahkou duševnou zaostalosťou, ktorí postupujú podľa úplne iných rámcových učebných plánov a to podľa učebných osnov špeciálnej školy. Asistenti v takýchto prípadoch majú neľahkú úlohu plniť úlohy pedagóga tak, aby sa pomohlo žiakovi.

Martin Farbar: Na našej škole pôsobia asistenti už od roku 2002. V súčasnej dobe pracuje u nás 13 asistentov a sú nám nápomocní vo všetkých oblastiach, ktoré má asistent učiteľa v pracovnej náplni. Je to široká paleta činností od činnosti s učiteľom vo vyučovacom procese až po spoluprácu s komunitou. Prínos asistenta pri úspešnej interakcii s pedagógom v triede je evidentná a prínosná hlavne pre žiaka. Pri správne zvolenom asistentovi učiteľa získava škola neoceniteľného pomocníka pre prácu s komunitou, ktorý dokáže riešiť problémy, ktoré sa zdajú neriešiteľné.

Drahomíra Tereňová: Ja, ako špeciálny pedagóg, to kričím na každom fóre, že asistenti majú miesto v školách a veľmi opodstatnené. Ich facilitácia napomáha aj druhej strane – žiakom, ktorí sú zo SZP, ale chcú sa učiť v podnecujúcom a bezpečnom prostredí, rozvíjať svoje talenty, takže učiteľ sa môže plne venovať práve im. Žiaci so SZP mali možnosť zažiť okamžitú spätnú väzbu, dostávajú rýchlejšie podnety a opakované motivácie, asistent sa pravidelne stará a zau-

jíma o ich prácu na hodine, nemajú čas nudiť sa.

Tímea Szegiová: Áno. Kým nemáme možnosť porovnať, nevieme, o čo sme prišli. Pomoc sme pocítovali z viacerých hľadísk. Tak z hľadiska individuálneho prístupu, ako aj z možnosti individuálne prihladať na žiakov zo SZP.

Stanislav Čop: Asistenti, pracujúci v projekte MRK, ostali u nás v škole. Deti a rodičia si na nich zvykli a hlavne prostredníctvom nich narástla dôvera rodiny ku škole. Momentálne nám pomáhajú v ďalšom projekte pri vyučovaní rómskeho jazyka a reálií.

Alena Vargová: Práca asistentov v školách je nenahradiiteľná. Je to výborný podporný mechanizmus pri práci so začlenenými žiakmi a deťmi so SZP. Je ich málo. Učitelia si spoluprácu s nimi chvália.

Jarmila Gubaňarová: Pri práci so žiakmi zo sociálne zanedbaného prostredia je prítomnosť asistentov nenahradiateľná, mali sme šťastie aj na výber asistentov, jedna z nich zostala po skončení projektu učiť v našej škole a ďalšia vykonáva naďalej prácu asistentky. Pomoc je nezastupiteľná na vyučovacích hodinách, počas prestávok, obeda, záujmovej činnosti, v spolupráci s rodinou, s organizáciami v obci.

Ako by ste zhodnotili ďalšie vzdelávanie učiteľov v prípade, že ste sa zapojili do niektorého z programov kontinuálneho vzdelávania?

Martin Babiak: Čo sa týka kontinuálnych vzdelávaní v rámci tohto projektu, jednoznačne musím konštatovať, že boli prínosom pre všetkých pedagogických zamestnancov, ktorí sa zúčastnili jednotlivých „kurzov“. Výber lektorov, ako aj celková logistika kontinuálnych vzdelávaní bola zmanažovaná na profesionálnej úrovni.

Martin Farbar: Pedagógovia našej školy sa zapojili do vzdelávania v oblasti integrácie multikultúry do vyučovacieho procesu. Táto problematika je im blízka a privítali množstvo inovatívnych spôsobov práce so žiakmi z MRK, ktoré mohli efektívne využívať pri svojej práci.

Jarmila Gubaňarová: Na vzdelávaní sa zúčastnili skoro všetci pedagogickí zamestnanci, aj tí, ktorým kredity nechýbali, ale chceli sa dozvedieť niečo nové o práci so žiakmi z MRK a preniesť do svojej práce.

Splnil projekt vaše očakávania a čo pozitívne vám priniesol?

Martin Babiak: Projekt bol „pilotný“, a preto určite splnil naše očakávania a priniesol značný posun najmä v pohľade na žiacky kolektív a domáce prostredie, odkiaľ k nám títo žiaci prichádzajú do školy. Pozitívom projektu boli najmä popoludňajšie záujmové rôznorodé aktivity pedagógov spolu so žiakmi v rámci záujmových útvarov.

Martin Farbar: Projekt naplnil naše očakávania na viac ako 100 %. Spolupráca s realizačným tímom bola úžasná a počas celého trvania projektu sme sa nestretli s jediným členom realizačného tímu, ktorý by nebol ochotný nájsť riešenie vzniknutých problémov. Škola získala prislúbené pomôcky a aj dvoch nových asistentov učiteľa, ktorí sa stali plnohodnotnými členmi nášho pedagogického kolektívu.

Drahomíra Tereňová: Splnil v plnej miere. Pomoc asistentov učiteľa bola veľkým prínosom. Žiaci, ktorí boli vedení, dosahovali podstatne vyššie výkony a výsledky, zväčšil sa záujem o školu aj v popoludňajšom čase, aktivity pripravené pre rodinu inšpirovali rodiny – niektoré zmenili svoj životný štýl a záujem o chod školy.

Tatiana Lorincová: Očakávania boli splnené vo všetkých oblastiach. Pozitíva projektu sú obrovské, lebo naša málotriedna škola s nižším počtom žiakov by veľmi ťažko hľadala finančné zdroje na asistentov a pomôcky. Zaviedli sme Deň otvorených dverí, ktorý mal dobrú odozvu u rodičov, stáže v susednej plnoorganizovanej škole boli veľmi podnetné. V dnešnej dobe nám chýbajú formálne či neformálne stretnutia s kolegami – učiteľmi. Stáž prispela k tomu, že sme sa „museli“ stretnúť a zistili sme, že je to prínosné pre všetkých. Trojročné pôsobenie asistentiek bolo pomocou pre telesne a mentálne postihnutých žiakov, ale aj pre ostatných. Všetci pedagogickí zamestnanci absolvovali jedno vzdelávanie, riaditeľka školy sa stala lektorkou programu rozvoj komunikačných zručností.

Jarmila Gubaňarová: Ale áno, vytvorenie nových pracovných miest, modernizáciu výchovno-vyučovacieho procesu, vzdelávanie pedagogických zamestnancov, výmenu skúseností a zaujímavé stretávanie sa pedagógov a žiakov z partnerských škôl, možnosť vytvorenia celodenného výchovného systému a v nemalej miere možnosť spoznať a spolupracovať s tímom úžasných spolupracovníkov z Projektovej kancelárie MPC Prešov.

Vážení kolegovia!

Metodicko-pedagogické centrum Bratislava
vydáva už 24. rok odborný-metodický časopis
PEDAGOGICKÉ ROZHĽADY.

Vytvárame v ňom priestor na tvorivé riešenie otázok čo a ako učiť, na výmenu pedagogických skúseností, ktoré v zovšeobecnenej podobe tvoria základ pre rozvoj kvalitnej teórie a praxe výchovy a vyučovania. Osobitnú pozornosť venujeme národným projektom, ktorým sa MPC venuje. V súčasnosti je tiež veľmi aktuálne zverejňovanie tzv. príkladov dobrej praxe. Touto cestou preto vyzývame kolegov a kolegyně zo škôl a školských zariadení, aby v danej oblasti publikovali svoje príspevky.

Očakávame **prezentácie dobrých praxí, Vaše podnety, postrehy, názory, polemické úvahy, recenzie odbornej literatúry, najmä učebníc.**

V časopise publikujeme príspevky zo všetkých regiónov Slovenska.

Sídlo redakcie:

Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko, Horná 97, 975 46 Banská Bystrica.
Tel.: 048/47 22 905, fax: 47 22 933, e-mail: viera.stankovicova@mpc-edu.sk.

ZÁVEREČNÉ HODNOTENIE PROJEKTU MRK 1

Janette Sobotová, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Prešov

Významným výstupom národného projektu MRK1 je záverečná evalvačná správa pod názvom **Celodenný výchovný systém ako forma edukácie žiakov zo SZP** (pozn.: sociálne znevýhodňujúceho prostredia). Je výsledkom hodnotenia projektu „Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít“, ktorého ambíciou bolo *Realizovať CVS systém s možnosťou zmysluplného trávenia voľného času a pomoci pri príprave na vyučovanie*, aby potom viacerými spôsobmi prispel k naplneniu cieľa *Eliminácia alebo odstránenie hendikepov vyplývajúcich zo sociálneho znevýhodnenia*. Hodnotenie pozostáva zo sady čiastkových hodnotení zameraných na rôzne súčasti intervenčnej logiky hodnoteného projektu. Oblasti evalvácie boli zámerne určené tak, aby monitorovali aspekty edukačnej reality (škola/učiteľ, žiak, rodič), ktoré mali byť zasiahnuté v procese plnenia projektových cieľov. Štatistické ukazovatele výsledkov projektu vo vybraných oblastiach sa týkali všetkých 200 projektových škôl, časť meraní bola realizovaná na nenáhodnej vzorke 32 vybraných škôl prostredníctvom neštruktúrovaných a štruktúrovaných rozhovorov, štruktúrovaných pozorovaní, ankiet a testov kognitívnych schopností žiakov. Špecifickou súčasťou evalvačného procesu bol aj monitoring kvality inkluzívneho prostredia školy skúmaný na projektových školách v rámci širších kontextoch kultúry konkrétnej školy. Rozhodnutie evalvovať v rámci projektu model vzdelávania s CVS aj z aspektu postojov učiteľov a inkluzivity školskej inštitúcie vyplynulo z požiadavky – ak má byť edukačný proces sociálne znevýhodnených či etnicky odlišných žiakov efektívny, potom sa v školách musí rozvinúť inkluzívne edukačné prostredie, typické pozitívnym prijatím každého odlišného žiaka a takým vzdelávaním, ktoré rešpektuje jeho individuálne vzdelávacie potreby a umožňuje mu čo najefektívnejšie, podľa jeho možností a schopností zvládnuť učebné požiadavky.

Ako sa konštatuje v správe, hodnotenie neposkytuje jednoznačnú odpoveď o vhodnosti alebo nevhodnosti, účinnosti alebo neúčinnosti CVS ani ďalších aktivít, ale jeho účelom je lepšie porozumieť vybraným aspektom intervencie a získať podklady umožňujúce jej prípadnú efektívnejšiu implementáciu v budúcnosti. Záverečná evalvačná správa je publikovaná na webstránke projektu www.eduk.sk, z pohľadu udržateľnosti zámerov projektu spomenieme vybrané závery a odporúčania expertnej skupiny evalvátorov.

Evalvačná analýza pôsobenia CVS na skúmaných žiakov ukázala, že systém CVS bol prínosný najmä u žiakov na 1. stupni ZŠ, čo viedlo expertov k týmto odporúčaniam:

- pokračovať v uplatňovaní celodenného výchovného systému u znevýhodnených žiakov na 1. stupni ZŠ s tým, že je potrebné dôslednejšie uplatňovať všetky princípy celodenného výchovného systému (dochádzka žiakov do systému; doučovanie; zvyšovanie motivácie k učeniu, osobnostný rozvoj a i.). Podmienkou úspešnosti je aj kvalitná príprava pedagógov a odborných

pracovníkov,

- na 2. stupni ZŠ je nevyhnutné nanovo premyslieť celý celodenný výchovný systém – od legislatívneho zabezpečenia účasti žiakov v systéme, cez obsah činností až po metódy pôsobenia a spôsoby vyhodnocovania účinnosti systému, klásť dôraz v novom programe CVS na 2. stupni ZŠ najmä na programy rozvoja motivácie, osobnostného rastu a kognitívnych spôsobilostí,
- školy s CVS by mali mať školského psychológa, špeciálneho pedagóga, sociálneho pedagóga, asistentov učiteľa.

Pedagogickí zamestnanci svojím myslením a konaním vytvárajú celkovú klímu a kultúru školy, ktorá by mala byť pre úspech škôl s CVS pozitívne naladená k práci so žiakmi z marginalizovaných rómskych komunít, ako aj k prospešnosti práce asistentov rómskych žiakov. Predsudky a stereotypy spôsobujú, že pedagogický zamestnanec pri edukačnej práci neprístupuje k žiakovi ako k individuálnej osobnosti, ktorá môže byť nositeľom diferencovaných vlastností, ale vníma ho najmä ako príslušníka etnika s vlastnosťami typickými pre tento sociálny celok a to stabilne a opakovane, čím je sťažená najmä realizácia individuálneho prístupu vo vyučovaní a hodnotení. Súčasťou procesu evalvácie preto bolo aj zisťovanie názorov PZ na prácu pedagogických asistentov a postojov k rómskemu etniku (zisťovanie stereotypných predstáv vo vnímaní rómskeho etnika), na základe zistení boli sformulované nasledujúce závery:

- v rámci celoštátnej politiky v oblasti edukácie rómskeho etnika dosiahnuť, čo najširšie zamestnávanie pedagogických asistentov, osobitne na primárnom stupni školy,
- v školách s vysokým počtom rómskych žiakov (nad 200) a v triedach s viac ako 50 percentným zastúpením rómskych žiakov využívať viac model dlhodobšej práce pedagogického asistenta pod vedením jedného učiteľa a s jednou triedou, či skupinou,
- pri umiestňovaní pedagogických asistentov pristupovať diferencovane, v školách nad 200 rómskych žiakov a v triedach s viac ako 50 percentným zastúpením rómskych žiakov umiestňovať PA so znalosťou jazyka a kultúry rómskej minority,
- v pregraduálnom vzdelávaní pedagogických asistentov zabezpečiť ako základ prípravy kvalitnú pedagogicko-psychologickú prípravu a rozvoj ich interkultúrnych kompetencií,
- v kontinuálnom vzdelávaní zabezpečiť pre PA a príp. aj pre učiteľov vzdelávacie kurzy interkultúrnej výchovy, zameranej na znalosť jazyka, kultúry a prostredia rómskeho etnika a vyžadovať ich absolvovanie najmä od PZ a pre pracujúcich v školách nad 200 rómskych žiakov a v triedach nad 50 % rómskych žiakov,
- v kontinuálnom vzdelávaní pedagogických zamestnancov škôl s CVS viac venovať pozornosť intenzívnej protipredsudkovej výchove, psychosociálnym výcvikom zvyšujúcim schopnosť rozpoznávať stereotypy vo vlastnom vnímaní a vlastné postoje, ako aj schopnosť

eliminovať ich vplyv vo vyučovaní a pri hodnotení rómskych žiakov a celkove tiež multikultúrnej výchove a výchove k tolerancii,

- prijať opatrenia na zabezpečenie povinného zaškolenia rómskych detí v predprimárnom vzdelávaní tak, aby ich učenie sa hygienickým a sociálnym návykom prebehlo už na pôde materskej školy a netvorilo hlavnú náplň práce pedagogických asistentov v ZŠ.

Školy sa zapojením do projektu „Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunit“ prihlásili k myšlienke inkluzívneho vzdelávania. Upravený dotazník českého autora J. Lukasa *Pripravenosť školy k inkluzívnemu vzdelávaniu* sledoval, či sa v politike, kultúre a praxi školy postupne naplňujú podmienky na inkluzívne vzdelávanie. Hoci v priebehu projektu došlo k významnému zlepšeniu v pripravenosti škôl na inkluzívne vzdelávanie, nie sú školy s CVS ešte dostatočne pripravené na inkluzívne vzdelávanie. Viac bolo zatiaľ vykonané na poli politiky školy (v dokumentoch a prijatých pravidlách), určité posuny nastali aj v kultúre školy, ale nevymykajú sa priemeru. Najhoršia situácia – najmenšie predpoklady a pripravenosť k inklúzii je najmä v oblasti konkrétnej praxe, osobitný problém je skutočná praktická individualizácia výučby a individualizácia hodnotenia žiakov. Pre budúcnosť je podľa záverov expertov potrebné:

- pripraviť a realizovať programy kontinuálneho vzdelávania, ktoré by intenzívnejšie rozvíjali schopnosti učiteľov v skutočnej individualizácii vyučovania, ale najmä v individualizácii hodnotenia,
- na zavedenie skutočného inkluzívneho vzdelávania zo strany štátu vytvorenie tzv. úrovňového kurikula, ktoré lepšie zodpovedá princípom spoločného vzdelávania rôznorodých detí v jednej triede.

Predmetom evalvácie bolo aj posúdenie miery efektívnosti vzdelávacích modulov, ktoré boli vypracované a akreditované v rámci projektu. Na základe údajov sa v správe konštatuje, že vzdelávanie PZ sa primárne odrazilo na posilnení didaktických a psycho-didaktických kompetencií, diagnosticko-intervenčných a kompetencií poradensko-konzultačných, čo vplývalo na mieru zníženia pociťovaných problémov PZ v oblasti hodnotenia žiaka a nadväzovania spolupráce a rozvíjanie kontaktov s rodičmi, hoci pretrvávajú problémy s udržaním disciplíny žiakov. Kategorizácia odpovedí na otvorené položky poukazuje na skutočnosť, že najviac pociťovaným problémom PZ pred aj po tréningu je komunikácia a spolupráca s rodičmi, postoj rodičov k vzdelávaniu, nevednosť rodičov, domáca príprava žiakov, mentalita žiakov, multikultúrnosť, predsudky, rečová bariéra, nedostatok skúseností pri práci so žiakmi z MRK, práca s integrovanými žiakmi, vzájomná nedôvera medzi školou a rodinou, dochádzka a prospech žiakov, disciplína, adaptácia žiakov na školu a zavedenie režimu a pravidiel.

Pedagogickí zamestnanci projektových škôl (pozn. ktorí sa zúčastnili vzdelávania v rámci projektu, primárne

tí, ktorí absolvovali vzdelávací program *Spolupráca rodiny z MRK a školy v edukačnom procese*) boli oslovení, aby sa anonymne vyjadrovali k svojim osobným skúsenostiam a problémom spojeným so spolupracou rodičov žiakov zo SZP. Aj napriek problémom, väčšina z nich uvádza, že nerezignuje na aktuálny stav a snaží sa vymýšľať spôsoby, ako zlepšiť mieru spolupráce. Na základe vyjadrení PZ, ktorí absolvovali vzdelávanie v rámci spomínaného vzdelávacieho programu, možno konštatovať: 1. po absolvovaní vzdelávania za zvýšila intenzita spolupráce PZ s rodinou, 2. PZ sú úspešnejší pri zvyšovaní záujmu o spoluprácu rodičov žiakov zo SZP, 3. darí sa im lepšie nadväzovať kontakty s rodičmi, 4. a rozvíjať spoluprácu s rodinou. Väčšina respondentov uvádza, že po zavedení CVS sa zvýšila spolupráca rodiny žiakov zo SZP so školou. Dôvodom, ako uvádzajú respondenti, sú: väčšia informovanosť rodičov, záujem školy o spoluprácu s rodičmi žiakov zo SZP, rodičia oceňujú pozitívne zmeny, častejšie návštevy rodičov v škole, lepšia komunikácia s rodičmi.

Vo februári 2015 bol administrovaný záverečný hodnotiaci dotazník Check-List, ktorého cieľom bolo zistiť názory učiteľov, týkajúce efektívnosti vplyvu implementácie CVS na spoluprácu s rodinou žiakov zo SZP, školskú úspešnosť žiakov zo SZP, dochádzku žiakov zo SZP a na správanie sa žiakov zo SZP. Analýza výsledkov záverečného Check-listu (od 153 respondentov) prináša informácie, že na základe názorov učiteľov zapojených do projektu **v oblasti spolupráce s rodinou žiakov zo SZP** najvýraznejšie zlepšenie (resp. takmer 50 % respondentov vníma túto zmenu) nastalo v týchto indikátoroch:

- *nárast záujmu o individuálny kontakt s učiteľom zo strany rómskych rodičov,*
- *nárast záujmu rodičov žiakov zo SZP (CVS) o aktivity organizované školou (pre rodičov žiakov),*
- *nárast záujmu rómskych rodičov o kontakt s pedagogickým asistentom;*

približne jedna tretina respondentov uvádza:

- *rodičia žiakov zo SZP sa viac zaujímajú o to, čo sa v škole deje,*
- *učitelia evidujú zvýšenú kvalitu starostlivosti o dieťa (zo SZP, navštevujúce CVS) zo strany rodiny,*
- *rodičia sa viac zaujímajú o učebné výsledky svojho dieťaťa,*
- *evidovaný bol aj nárast záujmu rodičov žiakov zo SZP (CVS) o účasť na rodičovských združeníach;*

v oblasti školskej úspešnosti žiakov zo SZP približne 75 % učiteľov uvádza, že:

- *vo svojej triede eviduje zníženie počtu žiakov opakujúcich ročník,*
- *eviduje zlepšenie vzdelávacích výsledkov žiakov zo SZP, ktorí navštevujú CVS;*

v oblasti dochádzky a správania sa žiakov cca. tri štvrtiny učiteľov:

- *vo svojej triede eviduje zníženie počtu vymeškaných neospravedlnených hodín a zlepšenie správania sa u žiakov zo SZP, ktorí navštevujú CVS.*

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

IMPLEMENTÁCIA NÁRODNÉHO PROJEKTU INKLUZÍVNY MODEL VZDELÁVANIA NA PREDPRIMÁRNOM STUPNI ŠKOLSKEJ SÚSTAVY AKO PODPORA VÝCHOVY A VZDELÁVANIA DETÍ Z MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKÝCH KOMUNÍT V MATERSKÝCH ŠKOLÁCH

Eva Sobinkovičová, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Prešov

Jednou z možností riešenia rómskej problematiky sa javí podpora predprimárneho vzdelávania rómskych detí, resp. detí z marginalizovaných rómskych komunít (ďalej MRK). Materská škola je kompetentná dieťaťu poskytnúť výchovno-vzdelávacie prostredie ako kompenzáciu málo podnetného či dokonca nepodnetného prostredia. Môže mať veľký vplyv aj na formovanie postojov rodičov detí a širšej komunity z MRK k pochopeniu potreby vzdelávať sa od útleho veku. Poskytuje podporu rodinám pri výchove ich detí a vytvára predpoklady na dobré spolužitie celej komunity. Materská škola ponúka na realizáciu inkluzívnej výchovy a vzdelávania najideálnejšie inštitucionálne prostredie.

V inkluzívnom vzdelávaní je preferovaná filozofia vzdelávania pre všetkých bez rozdielu a bez vyčleňovania. Rôznorodosť sa stáva normou. V inkluzívnej materskej škole sa tak uplatňujú postupy a spôsoby výchovy a vzdelávania, v ktorých neexistuje žiadna forma segregácie a diskriminácie, materská škola „sa približuje životu a prirodzenému spoločenskému prostrediu, kde má svoje miesto každá ľudská bytosť, bez ohľadu na svoje fyzické alebo psychické nedostatky, obmedzenia, limity“ (Lehenová, 2012, s. 90).

Ciele projektu

Realizátorom národného projektu *Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy* (ďalej NP MRK 2) bolo Metodicko-pedagogické centrum. Jeho financovanie v celkových nákladoch 7 372 029 eur bolo zabezpečené zo zdrojov operačného programu Vzdelávanie. Za myšlienku vzniku národného projektu MRK2 stál jeho predchodca – národný projekt *Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít (MRK1)*. Ten výborne fungoval na základných školách, pričom jeho nosnou aktivitou bola podpora celodenného výchovného systému, a teda príprava žiakov na vyučovanie, zvýšenie motivácie a posilnenie ich šance na školskú úspešnosť. Avšak stále intenzívnejšie sa ozývala potreba, začať s intervenciou už v materskej škole. Zvýšiť vzdelanostnú úroveň detí pochádzajúcich z marginalizovaných rómskych komunít a pripraviť ich na vstup do základnej školy sa preto stalo strategickým cieľom národného projektu MRK2.

Hlavné aktivity projektu

V nasledujúcom texte opisujeme hlavné aktivity projektu, ktoré v sebe zahŕňali množstvo podaktivít priamo i nepriamo týkajúcich sa výchovy a vzdelávania detí z MRK.

1. Vzdelávanie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov

Cieľom uvedenej aktivity bolo vyškoliť pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov na osvojenie si profesionálnych kompetencií potrebných na uspokojenie a rozvoj špecifických vzdelávacích potrieb detí pochádzajúcich z MRK. Pred tvorbou dvoch programov kontinuálneho vzdelávania bola zrealizovaná analýza vzdelávacích potrieb pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov, ktorá poukázala na požiadavky pedagogických a odborných zamestnancov, nevyhnutnosti i problémy, s ktorými sa denne stretávajú v procese výchovy a vzdelávania detí predškolského veku z marginalizovaných rómskych komunít.

Inovačný vzdelávací program pre pedagogických zamestnancov s názvom *Inovačné vzdelávanie pedagogických zamestnancov škôl v oblasti inkluzívneho vzdelávania detí z marginalizovaných rómskych komunít* absolvovalo 466 pedagogických zamestnancov materských škôl, z toho 98 asistentov učiteľa. O uvedený vzdelávací program prejavili záujem aj pedagogickí zamestnanci materských škôl nezapojených do projektu. Absolventi vzdelávacieho programu prejavili spokojnosť s jeho celkovým priebehom a realizáciou a tiež s jeho obsahom. Absolventi vzdelávacieho programu nadobudli ucelený pohľad na špecifiká výchovy a vzdelávania detí z marginalizovaných rómskych komunít, naučili sa posúdiť možné špecifické potreby dieťaťa predškolského veku z marginalizovaných rómskych komunít pri výchove a vzdelávaní, získali kompetencie prispôbiť výchovno-vzdelávací proces v materskej škole týmto potrebám. Dokážu efektívne a cielene stimulovať prípadné vývinové odchýlky v osobnosti dieťaťa kompenzovaním nepodnetného prostredia rodiny. Absolventi si ďalej rozšírili vedomosti a zručnosti potrebné pri práci s interaktívnou tabuľou ako možným aktivizujúcim prostriedkom pri rozvoji osobnosti dieťaťa z marginalizovaných rómskych komunít. Pedagogickým zamestnancom pomáhali pri vzdelávaní tri vytvorené učebné zdroje, ktorých odborné texty priamo vychádzali z obsahu vzdelávacieho programu a z praktických potrieb výchovy a vzdelávania detí z MRK v materských školách.

Aktualizačný vzdelávací program pre odborných zamestnancov s názvom *Odborné poradenstvo v predprimárnom vzdelávaní detí z marginalizovaných rómskych komunít* absolvovalo 31 odborných zamestnancov. Absolventi tohto programu nadobudli aktuálne poznatky o špecifikách odbornej a poradenskej práce s deťmi a rodičmi

z MRK, spoznali formy spolupráce odborných zamestnancov s rodičmi detí z MRK, doplnili svoju zručnosť rozvíjať kompetencie pre spoluprácu odborných zamestnancov s pedagogickými zamestnancami v edukácii detí z MRK, vedú aplikovať odbornú problematiku v praxi a diagnostikovať problémy detí z MRK, sú zruční diagnostikovať potreby rodičov vo vzťahu k materskej škole vzhľadom na rozvoj kompetencií detí z MRK, spoznali moderné prostriedky odbornej činnosti a prevencie problémov detí z MRK a programy a techniky rozvíjajúce emocionalitu, sociálne zručnosti, vedomosti, komunikačné schopnosti a vôľovo-motivačné vlastnosti detí z MRK. Odborní zamestnanci dostali pri svojom kontinuálnom vzdelávaní k dispozícii jeden učebný zdroj.

2. Podpora inkluzívneho modelu vzdelávania (IMV) pre potreby predprimárneho stupňa školskej sústavy

Cieľom tejto aktivity bolo vytvoriť a implementovať inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy ako nástroj inklúzie detí pochádzajúcich z MRK. Aktivita pozostávala z viacerých podaktivít, ktoré mali priamy dopad na výchovu a vzdelávanie detí z MRK v materských školách, na ich rodičov i komunitu. Východisko tvorila analýza existujúceho stavu inkluzívneho vzdelávania v materských školách a vytvorenie inkluzívneho modelu vzdelávania pre deti pochádzajúcich z MRK, ktorý bol následne implementovaný v 110 materských školách.

Inkluzívny model vzdelávania pozostával z viacerých zložiek pomoci a podpory. Na tomto mieste spomenieme niektoré: tvorba inkluzívne zameraného školského vzdelávacieho programu v materských školách a jeho následné overenie, hradenie mzdy z prostriedkov projektu asistentom učiteľa, hradenie kreditových príplatkov pre pedagogických zamestnancov z prostriedkov projektu, implementácia jedného osvetového programu k tematike vzdelávania rodičov a detí z MRK, realizácia výletov s edukačným a výchovným zameraním pre MŠ, hradenie doprovodu/prepravy detí do/z vzdialených MRK do spádových MŠ na uľahčenie inklúzie a prístupnosti k predprimárnemu vzdelávaniu. O pôsobení asistentov učiteľa v materských školách a o implementácii osvetového programu sa zmieňujeme v texte nižšie.

3. Technická podpora aktivít projektu

Cieľom tejto aktivity bolo podporiť efektívnu implementáciu inkluzívneho modelu vzdelávania a modernizovať edukačný proces v zapojených materských školách prostredníctvom IKT technológií. Každá materská škola získala jednu interaktívnu tabuľu. Ďalej získali jeden didaktický balíček a technickú podporu na vybavenie školských dvorov, ktoré si materské školy kreovali podľa vlastných potrieb na základe výberu z katalógu pomôcok a potrieb podľa zostavenia projektovej kancelárie. Didaktické balíčky obsahovali: hygienické a socializačné potreby, didaktický aplikačný softvér, hudobné nástroje, športové potreby, pomôcky na umeleckú činnosť, didaktické hračky, knihy, časopisy, filmy, učebné pomôcky a kompenzačné pomôcky aj na nosičoch CD a DVD, didaktické prostriedky na kognitívny rozvoj detí.

Stav výchovy a vzdelávania detí z MRK v materských školách zapojených do projektu

Do NP MRK 2 bolo zapojených 110 materských škôl zo všetkých krajov okrem Bratislavského, ktoré sa zaviazali implementovať inkluzívny model vzdelávania do výchovno-vzdelávacej činnosti. V týchto materských školách počas implementácie projektu pracovalo spolu 758 pedagogických zamestnancov, z toho počet asistentov učiteľa bol 161, ktorým z prostriedkov projektu bola refundova-

ná mzda. Podľa vyjadrení vedúcich zamestnancov materských škôl o prínose asistenta učiteľa ten výrazne zvýšil efektivitu predprimárnej edukácie vo vzťahu k deťom ale i k rodičom a to minimálne v týchto ukazovateľoch:

- **zlepšenie spolupráce materskej školy s rodinou:** asistenti učiteľa realizovali návštevy v rodinách detí z MRK za účelom poznania podmienok rodinnej výchovy, nadviazania vzájomnej spolupráce rodiny s materskou školou, za účelom pedagogického poradenstva. „*Pôsobenie pedagogických asistentiek je prínosom pre materskú školu v oblasti edukácie aj v oblasti spolupráce s rodinou. Deti sú smelšie, ak majú v materskej škole niekoho, koho poznajú, alebo komu rozumejú. To isté platí aj v komunikácii s rodičmi. Rodičia sa viac zapájajú do školských aktivít a častejšie a ochotnejšie spolupracujú s materskou školou aj v oblasti výchovy a vzdelávania*“ (vyjadrenie riaditeľky z MŠ v Hlinnom).
- **prekonávanie adaptačných ťažkostí a sociálnych bariér prostredníctvom jazyka:** prevažná väčšina asistentov učiteľa sa vedela dohovoriť s deťmi a s rodičmi z MRK v rómskom jazyku a tým sa zlepšila adaptácia detí na školské prostredie, tiež sa zvýšila dôvera rómskych rodín k materskej škole ako k inštitúcii. „*Prínos asistentov je veľký a to z dôvodu jazykovej bariéry medzi rómskymi a ostatnými deťmi. Darmo učiteľka deti motivuje, keď dieťa tomu nerozumie a nevie, o čom učiteľka rozpráva*“ (vyjadrenie riaditeľky z MŠ v Spišskom Podhradí).
- **zlepšenie dochádzky detí z MRK do materskej školy a zvýšenie ich počtu v nej:** asistenti učiteľa v niektorých lokalitách realizovali doprovod detí do/z MŠ,
- **zlepšenie výchovno-vzdelávacích výsledkov detí z MRK:** pomocou asistentov učiteľa sa môže v edukačnom procese v plnej miere využívať individuálny prístup k deťom z MRK, čím sa zlepšuje pripravenosť detí na vstup na primárne vzdelávanie. „*Deti z MRK majú pocit istoty, vďaka individuálnemu pôsobeniu asistenta sa deti ľahšie adaptujú na prostredie materskej školy, asistent sa im individuálne venuje počas celého pobytu v materskej škole*“ (vyjadrenie riaditeľky zo súkromnej MŠ v Čachticiach).

Všetci vedúci zamestnanci materských škôl zapojených do NP MRK 2 sa zhodli na prínose a potrebe asistentov učiteľa v materských školách a skonštatovali, že „*od kedy majú v materskej škole asistenta učiteľa, zintenzívnili a zlepšili sa individuálny prístup k deťom z MRK. Zlepšenie spolupráce materskej školy s rodinou detí z MRK a miestnou komunitou zásluhou asistenta učiteľa bola druhá najčastejšie sa opakujúca odpoveď*“ (Sobinkovičová, 2014, s. 71).

Materské školy zapojené do NP MRK 2 navštevovalo v čase riešenia projektu viac ako 15 500 všetkých detí. Viac ako polovicu týchto detí tvorili deti rómske, z ktorých prevažná časť pochádza z marginalizovaných komunít. Ich počet sa pomocou inkluzívneho modelu vzdelávania podarilo postupne zvýšiť o cca 10 % (Sobinkovičová, 2015).

V druhom roku riešenia projektu nastal kvalitatívny posun v zložení detských skupín vzhľadom na oddelené vzdelávanie, nakoľko bol navýšený počet etnicky heterogénnych tried o 20 oproti prvému roku riešenia projektu. V takýchto triedach majú deti „*priestor na pochopenie a prijatie rozdielnosti a priestor na formovanie nediskriminujúceho správania a cítenia voči akokoľvek znevýhodneným jednotlivcom či skupinám*“ (Sobinkovičová, 2015, s. 28).

Realizácia osvetového programu ako predpoklad na dosiahnutie zvýšenia vzdelanostnej úrovne detí z MRK

Súčasťou projektových aktivít bol aj *Osvetový program*

pre rodičov, deti a zamestnancov štátnej správy a samo-správy. Pri jeho realizácii sa vychádzalo z predpokladu, že „osvetová práca s rodičmi detí z marginalizovaných rómskych komunit je nevyhnutným predpokladom na dosiahnutie zvýšenej miery účasti detí na predprimárnom vzdelávaní a tým v konečnom dôsledku na dosiahnutie zvýšenia ich vzdelanostnej úrovne“ (Rochovská, Filčák, 2015, s. 95).

Osvetového programu sa zúčastnilo 2 954 rodičov z MRK, 1 572 detí z MRK a 361 zamestnancov štátnej správy a samosprávy pracujúci s rómskou komunitou. Obsah osvetového programu sledoval tri základné ciele:

- „v rodinách vzbudiť záujem o predprimárne (resp. aj primárne a ďalšie) vzdelávanie,
- následne s rodičmi pracovať tak, aby vedeli dieťaťu poskytnúť potrebnú stimuláciu a vytvoriť podmienky na úspešný priebeh vzdelávacieho procesu a
- počas celého procesu vytvárať a udržiavať dlhodobý partnerský vzťah medzi rodinou a vzdelávacou inštitúciou“ (Rochovská, Filčák, 2015, s. 95).

Zámerom osvetového programu bolo nielen zvýšiť povedomie rómskej komunity o potrebe predprimárneho vzdelávania ich detí, ale aj priblížiť im školské prostredie, ozrejmiť im organizáciu materskej školy a odstrániť bariéry medzi komunitou, resp. rodinou a materskou školou. Osvetový program realizovali lektori prevažne v prostredí materských škôl aj za účasti rodičov a detí, ktoré už materskú školu navštevujú. Lektori osvetového programu v spolupráci s materskou školou pripravovali pre rodičov a ich deti zaujímavý program, zúčastnili sa spolu besiedok, osláv, priamej výchovno-vzdelávacej činnosti a pod. a tým bol vytvorený kreatívny priestor aj na rozhovory, výmenu názorov a skúseností. Podľa evaluačných zistení sa postoje vo vzťahu k ambíciám detí prostredníctvom osvetového programu zmenili. Rodičia chápu, že pre budúcnosť ich detí je vzdelanie najdôležitejšie. Rodičia veria úlohe materskej školy a pochopili jej opodstatnenosť.

V rámci evaluácie osvetového programu boli identifikované niekoľké problémové oblasti (Rochovská, Filčák, 2015):

- **potreba zamerania sa na MRK;** pretože u týchto rodín je problém aj s najzákladnejšími finančnými nákladmi a deti z tohto prostredia nemajú často doma ani základné podmienky. Tieto rodiny potrebujú viac asistencie, ako je pomoc pri administrácii, manažment dopravy detí do materskej školy a iné špeciálne opatrenia spojené s hygienou, oblečením, stravou a pod.
- **perspektíva na trhu práce;** dlhodobo nezamestnaní rodičia málo chápu, ako dochádzka do materskej školy môže ovplyvniť ich dieťa v budúcom vzdelávaní a o budúcnosti svojich detí majú skromné predstavy.
- **finančný aspekt;** už aj minimálne finančné náklady spojené s dochádzkou do materskej školy sú pre niektorých rodičov problematické. Rodičia vyjadrili obavy, že dosiahnutie akéhokoľvek vzdelania môže byť nad ich finančné možnosti.
- **diskriminácia a segregácia;** rodičia sa často boja, ako ich dieťa bude v materskej škole prijaté a vnímané, ako budú naň reagovať iné deti, učiteľky a rodičia. Obávajú sa výsmechu a šikanovania.
- **exklúzia** a motivácia; rodičia z vylúčeného prostredia majú obmedzený prehľad o ostatnom svete a možnostiach na trhu práce. Budúcnosť svojich detí vidia v osade alebo v komunite a hľadajú pre ne čo najjednoduchšiu cestu aj vo vzdelávaní, napr. vzdelávanie v špeciálnej škole, lebo je najbližšie. Všeobecne platí, čím integrovanejší sú rodičia, tým viac motivujú svoje deti k učeniu sa

od najútlejšieho veku.

- **prostredie materských škôl;** rodičia vnímajú prostredie materských škôl pozitívne. Silným motivačným prvkom je osvojenie si štátneho jazyka. „... sú samostatnejšie a šikovnejšie a naučili sa riekanky a pesničky po slovensky.“ Veľmi pozitívne vnímali asistenta učiteľa, ako jedného z nich, čo podporuje ochotu zapísať dieťa do materskej školy.

Prínos implementácie NP MRK 2 do materských škôl

Projekt aj napriek relatívne krátkemu času jeho implementácie do materských škôl (spolu 27 mesiacov) zaznamenal skutočnosti, ktoré pozitívne ovplyvnili výchovu a vzdelávanie detí z MRK a potvrdili možné úspechy využívania niektorých nástrojov inkluzívneho modelu vzdelávania v materských školách: personálna podpora výchovy a vzdelávania detí z MRK s dôrazom na odstránenie jazykových a kultúrnych bariér, pozitívne ovplyvnenie postojov a názorov rodičov z MRK vzhľadom na potrebu vzdelávania detí od útleho veku, zlepšenie spolupráce materskej školy ako školskej inštitúcie s rodinami a komunitou z MRK, zvýšenie počtu detí z MRK v prostredí materských škôl a zlepšenie ich dochádzky, materiálo-technická podpora a modernizácia výchovy a vzdelávania detí z MRK v prostredí materských škôl, zlepšenie profesijných kompetencií pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov pre prácu s deťmi a rodinami z MRK.

Prínos NP MRK potvrdzuje aj jedno z mnohých vyjadrení materských škôl zapojených do projektu: „Vytvorili sme materskú školu pre všetky deti bez rozdielu. Získali sme pedagogického asistenta, ktorý je nápomocný učiteľke vo všetkých organizačných formách denného projektu. Zlepšilo sa spolunažívanie detí v triede. Projekt poskytol rovnaké možnosti každému dieťaťu a rodine zúčastňovať sa vzdelávania v materskej škole a možnosti spolupráce s rodinou, asistentom učiteľa s CPPPaP, ČŠPP, ZŠ. Umožnil pedagogickým zamestnancom, vrátane pedagogického asistenta absolvovať kontinuálne vzdelávanie vo vzťahu k výchove a vzdelávaniu detí pochádzajúcich z MRK. Projekt prispel k lepšej komunikácii MŠ a rodiny. Didaktické balíčky, ktoré MŠ objednala v rámci projektu, prispeli k efektívnej výchove a vzdelávaniu a sebarozvoju každého dieťaťa, ku kompenzácií nedostatku materiálneho vybavenia v rodinách. Materská škola získala nové pomôcky, hračky, vybavenie pre interiér a exteriér MŠ, ktoré prispeli k modernizácii a estetizácii výchovno-vzdelávacieho procesu. Pre výchovno-vzdelávací proces veľký úžitok priniesla interaktívna tabuľa, ktorá sa v MŠ aktívne využíva v čase hier a hrových činností, v edukačných aktivitách najmä vo fixačnej časti, keď má učiteľka možnosť preveriť dosiahnuté ciele vytyčené v edukačných aktivitách“ (Materská škola Vojany).

Záver

„Odborné výskumy ukazujú, že deti z málo podnetného prostredia, ktoré navštevovali predškolské zariadenie, majú pri ďalšom vzdelávaní omnoho menšie problémy, majú väčšiu šancu ukončiť základnú školu a následne pokračovať na strednej škole. Taktiež je menej pravdepodobné, že budú zaradené do systému špeciálneho vzdelávania v dôsledku nedostatočných kognitívnych schopností“ (Korčeková, 2013, s. 1). Prioritu pri riešení rómskej problematiky z hľadiska ich zvýšenia vzdelanostnej úrovne tak predstavuje zabezpečenie viacerých nástrojov inkluzívneho vzdelávania počnúc dostatočnými kapacitami materských škôl pre všetky deti bez rozdielu od 3 rokov, pokračujúc cez ich personálne, odborné, materiálo-

technické a finančné zabezpečenie, až po odstránenie bariér na strane majority i minority. No ani najlepšie nastavený model inkluzívneho vzdelávania neprinesie požadované výsledky bez účasti a zánietenia ľudských zdrojov na rôznych úrovniach. Projekt bol po dvoch rokoch ús-

pešnej implementácie ukončený 30.11.2015. Metodicko-pedagogické centrum však na otázku inklúzie v rámci marginalizovaných rómskych komunít plánuje nadviazať aj v ďalšom programovom období.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

- KORČEKOVÁ, V. 2013. *Rómske deti do materských škôl: kde začať? Zhrnutie aktuálnych poznatkov pre tvorcov politik.* Inštitút SGI, 2013, s. 1. Dostupné na internete: http://www.governance.sk/assets/files/publikacie/Policy%20Brief_Predskolska%20Vychova_SGI.pdf.
- LEHENOVÁ, A., 2012. Spolupatričnosť ako výchovný cieľ a predpoklad efektivity inkluzívneho procesu v školskom prostredí. In: LECHTA, V. (ed.) 2012. *Inkluzívna edukácia ako multidimenzionálny výchovný problém.* Bratislava: IRIS. ISBN 978-80-89256-82-2.
- ROCHOVSKÁ, A. a R. FILČÁK, 2015. *Osvetový program.* In: *Evalvačná správa z implementácie inkluzívneho modelu vzdelávania v materských školách II. Záverečná evalvačná správa.* Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. ISBN 978-80-565-1416-0. Dostupné na internete: <http://www.npmrk2.sk/sites/default/files/Evalvacna-sprava-2.pdf>.
- SOBINKOVIČOVÁ, E. 2014. Hodnotenie vybraných projektových aktivít. In: *Evalvačná správa z implementácie inkluzívneho modelu vzdelávania v materských školách I. Priebežná evalvačná správa.* Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. ISBN 978-80-565-0639-4. Dostupné na internete: <http://www.npmrk2.sk/sites/default/files/Evalvacna-sprava.pdf>.
- SOBINKOVIČOVÁ, E. 2015. Informácie o materských školách zapojených do projektu. In: *Evalvačná správa z implementácie inkluzívneho modelu vzdelávania v materských školách II. Záverečná evalvačná správa.* Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. ISBN 978-80-565-1416-0. Dostupné na internete: <http://www.npmrk2.sk/sites/default/files/Evalvacna-sprava-2.pdf>.

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

PRINED – PROJEKT INKLUZÍVNEJ EDUKÁCIE

Peter Dolíhal, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Prešov

Národný projekt PRINED – PROJEKT INKLUZÍVNEJ EDUKÁCIE realizovalo Metodicko-pedagogické centrum v 100 základných a 50 materských školách vo všetkých krajoch s výnimkou Bratislavského. Jeho cieľom bolo zavedenie inkluzívneho modelu vzdelávania v prostredí základnej školy a materskej školy prostredníctvom aktivít projektu, vytvorením a činnosťou inkluzívnych tímov odborníkov v školách i priamo v teréne predchádzať neoprávnenému zaradovaniu žiakov do systému špeciálneho školstva. Cieľovou skupinou projektu bolo 200 pedagogických asistentov v základných školách, 50 pedagogických asistentov v materských školách a viac ako 250 odborných zamestnancov, deti a žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia marginalizovaných rómskych komunít, rodičia týchto detí a žiakov. Projekt bol spolufinancovaný z eurofondov, z Operačného programu Vzdelávanie. Náklady naň predstavovali takmer 16 miliónov EUR. Národný projekt sa realizoval v troch hlavných aktivitách:

Aktivita 1. Podpora inkluzívneho prostredia v MŠ a ZŠ

Do národného projektu bolo vybraných 100 základných a 50 materských škôl, ktoré museli spĺňať nasledovné kritéria:

1. Základná škola – plnoorganizovaná s minimálne 12 % žiakov zo SZP (sociálne znevýhodnené prostredie), bez dvojzmennej prevádzky, aby bol vytvorený priestor na popoludňajšie aktivity CVS (celodenný výchovno-vzdelávací systém).
2. Materská škola – celodenná prevádzka a minimálne 5 detí zo SZP.

Povinnosťou každej ZŠ bolo vytvoriť pracovné podmienky a zazmluvniť štyroch odborných zamestnancov

v štruktúre školský psychológ, školský špeciálny pedagóg, sociálny pedagóg a logopéd, resp. liečebný pedagóg a dvoch pedagogických asistentov. Každá materská škola vytvorila pracovné miesto pre jedného pedagogického asistenta.

Pre základné školy bol hneď v úvode implementácie národného projektu vytvorený kľúčový pedagogický dokument po názvom „**Pedagogický model inkluzívneho vzdelávania na ZŠ**“. Tento model umožňuje pri tvorbe školského vzdelávacieho programu ZŠ využiť inováčné metodické prístupy, ktoré komplexne reflektujú potreby výchovy a vzdelávania žiakov pochádzajúcich z MRK nielen pri vyučovaní ale aj v popoludňajšej mimoškolskej činnosti. Tá bola realizovaná v intenciách Pedagogického modelu školy s CVS, v rámci projektu „**Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít**“. (MRK 1)

Materské školy implementovali do svojich školských vzdelávacích programov Model inkluzívneho vzdelávania vytvorený v projekte „**Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy**“.

Ulohou NP PRINED bolo rozšírenie a prehĺbenie profesijných kompetencií pedagogických zamestnancov, odborných zamestnancov, podieľajúcich sa na edukácii žiakov pochádzajúcich z marginalizovaných rómskych komunít v podmienkach inkluzívnej edukácie v prostredí materských škôl a základných škôl. Ešte pred začiatkom implementácie projektu priamo do MŠ a ZŠ bola expertmi vypracovaná metodická príručka na prácu v inkluzívnych tímoch, ktorá rieši formy, metódy, súčinnosť a organizáciu práce inkluzívnych tímov, nové kompetencie

v štruktúre metodických orgánov, súčinnosť s poradenskými zariadeniami školy, spôsoby intervencie a podpory pre zaostávajúcich žiakov s cieľom zamedzenia ich neoprávneného preradenia na špeciálne základné školy. Po vytvorení metodickej príručky boli realizované inštruktáže pre jednotlivé inkluzívne tímy v ZŠ.

V tom istom čase (júl – august 2014) boli expertmi vypracované aj metodické materiály: Manuál pre depistáž a Stimulačný program pre deti vo veku od 5-tich do 7-mich rokov. Uvedené metodické materiály boli predmetom inštruktáží, ktoré boli realizované v mesiacoch október a november 2014. Riaditeľky všetkých zapojených materských škôl boli podrobne inštruované na realizáciu depistáže a využitia manuálu pre stimulačný program. Inštruktáže boli realizované v štyroch blokoch pod vedením lektorov.

Zo všetkých 100 základných škôl absolvovali inštruktáže pracovné skupiny v zložení: riaditeľ školy, výchovný poradca a odborní zamestnanci pričom popri inštruktórovi sa na nich podieľali aj členovia skupiny hlavných expertov inklúzie.

Okrem inštruktáží skupina 10 expertov poskytovala metodickú a poradenskú pomoc inkluzívnym tímom na jednotlivých školách zapojených v projekte. Poskytovala odborné konzultácie pri zapracovaní Pedagogického modelu inkluzívneho vzdelávania v ZŠ do školských vzdelávacích programov. Spracovávala usmernenia a plány hlavných činností inkluzívnych tímov na mesačnej báze. Experti navštevovali zapojené ZŠ a MŠ, aby posúdili napr. modely spolupráce v rámci inkluzívnych tímov, poskytl poradensťvo, zúčastnili sa na pedagogických radách ZŠ, kontrolovali inklúziu v rámci podporovaných záujmových útvarov.

Prvoradou úlohou inkluzívneho tímu bolo odstraňovanie bariér v prístupe všetkých žiakov ku kvalitnému vzdelávaniu v hlavnom vzdelávacom prúde. Činnosť odborných zamestnancov na školách bola zameraná aj na napĺňanie individuálnych vzdelávacích potrieb žiakov s ťažkosťami v učení, správaní a prevenciu sociálno-patologických javov na ZŠ s dôrazom na žiakov pochádzajúcich z marginalizovaných rómskych komunít resp. žiakov so zdravotným postihnutím. Inkluzívny tím zabezpečoval konzultácie s rodičmi žiakov so SZP, metodické usmernenie voľno-časových aktivít, kontrolu dochádzky detí na voľno-časové aktivity. Školský psychológ vykonával odborné činnosti v rámci orientačnej psychologicko-diagnostiky, individuálneho, skupinového alebo hromadného psychologického poradenstva, psychoterapie, prevencie a intervencie k deťom a žiakom s osobitným zreteľom na proces výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach; vykonával aj odborné činnosti psychologického poradenstva v oblasti rodinných, partnerských a ďalších sociálnych vzťahov. Poskytoval psychologické poradenstvo a konzultácie zákonným zástupcom a pedagogickým zamestnancom škôl a školských zariadení. Pripravoval podklady pre odborných zamestnancov poradenských zariadení. Školský logopéd realizoval odborné činnosti v rámci logopedickej diagnostiky, poradenstva a intervencie k deťom a žiakom s narušenou komunikačnou schopnosťou. Úloha školského špeciálneho pedagóga bola nezastupiteľná v odborných činnostiach v rámci špeciálnopedagogického individuálneho, skupinového alebo hromadného poradenstva a intervencie deťom a žiakom s mentálnym postihnutím, sluchovým postihnutím, zra-

kovým postihnutím, telesným postihnutím, s narušenou komunikačnou schopnosťou, autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami, viacnásobným postihnutím, chorým alebo zdravotne oslabeným, s vývinovými poruchami a s poruchou správania. Povinnou odbornou pozíciou na základnej škole bol sociálny pedagóg, ktorý vykonával odborné činnosti v rámci prevencie, intervencie a poskytovania poradenstva najmä pre deti a žiakov ohrozených sociálno-patologickými javmi, zo sociálne znevýhodneného prostredia, drogovu závislých alebo inak znevýhodnených detí a žiakov, ich zákonných zástupcov a pedagogických zamestnancov škôl a školských zariadení. Sociálny pedagóg plnil úlohy sociálnej výchovy, podpory prosociálneho, etického správania, sociálno-pedagogickej diagnostiky prostredia a vzťahov, sociálno-pedagogického poradenstva, prevencie sociálno-patologických javov. V rámci odborných konzultácií s rodičmi resp. zákonnými zástupcami žiakov boli tematické okruhy konzultácií pre rodičov žiakov pochádzajúcich z MRK obsahovo zamerané na vytvorenie pozitívneho vzťahu ku škole a pritiahnutie záujmu týchto rodičov o školu, výchovu a potrebu vzdelávania. Okruhy tém súviseli s:

- nástupom detí na plnenie povinnej školskej dochádzky,
  - účasťou žiakov na celodennom výchovnom systéme,
  - podporou záujmu končiacich žiakov na pokračovaní v štúdiu na stredných školách,
  - multikultúrne témy, protipredsudkové témy, osveta vo vzťahu k významu a podpore vzdelávacích hodnôt.
- Počet zrealizovaných stretnutí s rodičmi bol 203 a do konzultácií sa zapojilo 1 236 rodičov.

Diagnostický proces v MŠ realizovali riaditelia a učiteľia MŠ, členovia inkluzívneho tímu z partnerskej ZŠ (hlavne psychológ) a supervízori (zväčša odborní zamestnanci CPPPaP). Diagnostickému procesu predchádzala depistáž. Depistáž je vyhľadávanie problémových detí v predškolskom veku. Depistážne vyšetrenie sa spravidla realizuje u detí v poslednom, prípravnom ročníku materskej školy s cieľom zmapovať ich aktuálnu úroveň kognitívnych schopností a zručností. Včasná identifikácia týchto detí napomôže k zlepšeniu prípravy takýchto detí, a tak zníži riziko odkladu povinnej školskej dochádzky. Depistáž sa mohli zúčastniť aj deti, ktoré sa javili nadpriemerné a formou depistáže si chceli overiť výskyt intelektového nadania. V manuáli mali určený presný postup ako depistáž realizovať, ale aj ako z nej vyhodnocovať výsledky. Depistáže pozostávajú z dvoch častí: 1. časť – Skupinové depistážne vyšetrenie pozostáva z diagnostiky nasledujúcich oblastí: Grafomotorické zručnosti, Pravoľavá a priestorová orientácia, Určovanie počtu do 5, Pozornosť, Správanie dieťaťa v skupine, Samostatnosť pri práci, Pochopenie inštrukcií; 2. časť – Skupinové depistážne vyšetrenie pozostáva z diagnostiky nasledujúcich oblastí: Správanie a reagovanie dieťaťa, Vedomosti, Matematické a číselné predstavy, Reč, slovná zásoba, Pamäť a koncentrácia pozornosti, Fonematické uvedomovanie, Pravoľavá orientácia na telesnej schéme, Vizualna diferenciácia. Dôležitým cieľom práce učiteliek MŠ s problémovými deťmi bolo trénovať oslabené oblasti. Manuál pre tvorbu a realizáciu stimulačných programov akceptuje aktuálne odborné poznatky v oblasti stimulácie sociálne znevýhodnených detí a aj reálnu situáciu materských škôl. Manuál je zameraný na stimulovanie jednotlivých

problémových oblastí vybraných detí materských škôl na základe výsledkov depistáží, u ktorých predpokladáme ťažkosti pred nástupom do základnej školy. Manuál je zostavený tak, aby sa stal pomôckou pre prácu každého pedagóga v prostredí materskej školy.

Pedagogickí asistenti sa na základe pokynov učiteliek materskej školy venovali každému dieťaťu podľa stimulačného programu, ktorý bol individuálne zostavený pre každé dieťa na základe depistážnej diagnostik. Tak sa každé dieťa zlepšovalo práve v tých oblastiach, v ktorých zaostávalo. Práca s deťmi sa prispôbovala ich tempu, tomu ako zvládali nové vedomosti a zručnosti. Mnohé deti bolo potrebné edukovať v základných hygienických a sebaobslužných návykoch, ktoré nemali celkom osvojené a naučené, alebo si ich potrebovali ešte zautomatizovať, prijať ich za svoje. Deti sa postupne zlepšovali aj v správaní, v disciplíne, vo vzťahoch ku kamarátom. S predškôlkami sa intenzívne pracovalo na jemnej motorike, učili sa používať nožnice, strihať, písať prvé písmenka. Budúci školáci sa zoznamovali s farbami, učili sa povedať svoje celé meno, adresu. Deti sa stali smelšie, sebavedomejšie. To potvrdilo osožnosť toho, že ak deti nastupujú do materskej školy vo veku troch či štyroch rokov a nie len pár mesiacov pred nástupom do základnej školy, prechod je pre deti i pedagógov a v konečnom dôsledku i pre rodičov plynulejší a pokojnejší. Na uľahčenie inkluzie a prístupnosti k predprimárnemu vzdelávaniu bol prostredníctvom projektu hradený dozor detí počas prepravy do a z MŠ.

Aktivita 2. Podpora celodenného výchovno-vzdelávacieho systému na ZŠ a užšej spolupráce s rodinou a komunitou rómskych detí a žiakov

Jedným z nástrojov inkluzie v prostredí základnej školy je aj celodenný výchovno-vzdelávací systém (CVS). Je to usporiadanie výchovného vplyvu na žiakov, v ktorom sa realizuje systematické komplexné výchovné pôsobenie na dieťa a príprava na vyučovanie prípadne doučovanie, pričom sa zároveň v čo najväčšej miere eliminujú negatívne vplyvy rodinného a širšieho sociálneho prostredia na dieťa. Používajú sa zaujímavé, hravé a aktívne pedagogické metódy, ktoré majú za úlohu rozvíjať záujmovú sféru a motivovať dieťa k zmysluplnej činnosti. Zároveň nedochádza k narušeniu citových väzieb k rodičom. Národný projekt PRINED prostredníctvom celodenného výchovno-vzdelávacieho procesu podporil účinný rozvoj žiakov z MRK aj mimo vyučovania, vrátane voľno časovej starostlivosti a užšej spolupráce s rodinou a komunitou rómskych detí a žiakov. Pedagogický model školy s CVS môže implementovať škola v akýchkoľvek podmienkach. Realizácia CVS na škole by mal učiť žiaka, ako stráviť voľný čas, odbremeňuje rodičov od pomoci pri príprave dieťaťa na vyučovanie, intenzívne vzdeláva deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, učí žiaka učiť sa, učí deti v mimo vyučovacom čase rozvíjať ich špecifické schopnosti a záujmy, samostatnosť, umožňuje lepšiu socializáciu detí, vedie ich ku kooperácii, zlepšuje zdravotné podmienky, hygienu, stravovanie a režim dňa detí, zlepšuje prospech, správanie i dochádzku detí. CVS prostredníctvom implementácie NP PRINED znamenal intenzívnu výchovnú prácu so žiakom v čase medzi 13:00 – 17:00 hodinou, teda aj po ukončení vyučovania v rámci poobedňajších voľno časových aktivít. Počet záujmových útvarov bol ovplyvnený pracovnými a priestorovými kapacitami na jednotlivých ZŠ. Podpora záujmových útvarov na ZŠ

sa začala realizovať od septembra 2014 a trvala do júna 2015. CVS sa implementoval na všetkých ZŠ. Realizácia jedného záujmového útvaru sa trvala 3 hodiny, t.j. 1 hodina prípravy na vyučovanie a 2 hodiny konkrétnej záujmovej činnosti. Celkový počet krúžkov na školách predstavoval 2 535 *a v nich* bolo zapojených takmer 19 500 žiakov. Príprava na vyučovanie sa realizovala pod dohľadom pedagóga, ktorý následne viedol aj záujmový útvar, v prípade potreby aj s podporou pedagogického asistenta. Počas realizácie CVS bol pre potreby niektorých žiakov vytvorený priestor na individuálny prístup v napĺňaní ich vzdelávacích potrieb zo strany odborných zamestnancov inkluzívneho tímu v úzkej súčinnosti s jednotlivými vyučujúcimi. Významnú úlohu zohrávala aj práca pedagogického asistenta, ktorý sa podľa požiadaviek učiteľa, vychovávateľa podieľal na uskutočňovaní školského alebo výchovného programu pre deti a žiakov najmä utváraním rovnosti príležitostí vo výchove a vzdelávaní, na prekonávaní architektonických, informačných, jazykových, zdravotných, sociálnych alebo kultúrnych bariér. Pedagogický asistent vo výchovno-vzdelávacom procese bezprostredne spolupracoval s učiteľom v triede a s pedagogickými zamestnancami školy pri uľahčení adaptácie dieťaťa zo sociálne znevýhodneného prostredia na nové učebné prostredie a pomoci pri prekonávaní počiatočných jazykových, kultúrnych a sociálnych bariér, s pedagogickými a odbornými zamestnancami v čase populudňajšej prípravy na vyučovanie, pri vykonávaní dozoru počas prestávok, sprevádzaní žiakov mimo triedy, pomoc pri príprave učebných pomôcok. V spolupráci s rodinou bolo jeho hlavnou aktivitou návšteva rodiny a komunity v obciach s vysokou koncentráciou obyvateľstva zo sociálne znevýhodneného prostredia, organizovanie stretnutí a spolupráca s rodičmi tak, aby sa cítili súčasťou procesu vzdelávania, spoznávanie rodinného prostredia, sociálnych pomerov, záujmov rodičov a zdravotného stavu dieťaťa. V každej základnej škole bola z rozpočtu projektu hradená cena práce dvoch pedagogických asistentov. Išlo o novovytvorené pracovné miesta.

Neoceniteľnou podporou realizácie odborných činností na školách s CVS bola didaktická a materiálna podpora. Didaktický balíček pre MŠ pozostával z troch kategórií: Hygienické a socializačné pomôcky, Športové potreby, hudobné nástroje, pomôcky pre umeleckú činnosť didaktické hry, Didaktické prostriedky pre kognitívny rozvoj detí. Didaktický balíček pre ZŠ pozostával z troch kategórií: Hygienické a socializačné pomôcky, Športové potreby, hudobné nástroje, pomôcky pre umeleckú činnosť, didaktické hry, záhradné náradie, kuchynské vybavenie, vybavenie dielní, Didaktické prostriedky pre kognitívny rozvoj detí.

Súčasťou podpory CVS na ZŠ zapojených do národného projektu bolo okrem didaktického balíčka, ako nástroja na zvýšenie záujmu žiakov a informovanosti školskej aj rodičovskej verejnosti pravidelné vyhlasovanie tematických výtvarných a slohových súťaží medzi projektovými školami prostredníctvom projektového webmastera, spojené s motivačnou vecnou odmenou pre víťazné školy v každom mesiaci. Každý mesiac bola vyhlásená téma, zvlášť pre súťažné texty (Môj farebný svet; Komu sa chcem podobať, Z rozprávkovej knižky) a iná pre kresby (Radosti Jesene; Moje Vianoce; Keď som šťastný). Spoločnou bola iba jedna, záverečná téma Najkrajší strom.

Na zvýšenie motivácie a zlepšenie spolupráce s rodi-

nou žiaka z MRK bol realizovaný multikultúrne zameraný výchovný a kultúrny program. Výchovný a kultúrny program pre žiakov a rodičov žiakov zameraný na multikultúrnu tematiku bol realizovaný v 7 vybraných spádových lokalitách. Cieľom tejto aktivity bola podpora inkluzívneho a multikultúrneho prostredia nielen ZŠ a MŠ, ale aj v širších súvislostiach sociálnej inklúzie v danom regióne. Išlo o priblíženie rómskej kultúry širšej verejnosti s akcentom na kultúrnu diverzitu medzi majoritnou a minoritnou skupinou obyvateľstva. Na týchto koncertoch sa zúčastnilo viac ako 2 400 žiakov základných škôl. Séria koncertov odštartovala v Banskej Bystrici a postupne program videli žiaci v Lučenci, v Žihárči, v Kežmarku, v Spišskej Novej Vsi, vo Svidníku a v obci Bracovce. Dodávateľom tejto aktivity je Občianske združenie Amen Savore – hudobná skupina Kmetóband, ktorá vystupovala spoločne s hudobnými hosťami. Program koncertov bol zhodný, skladal sa z hudby, spevu, tancov, ale aj kvízov a súťaží. Každý bol však zároveň jedinečný svojou bezprostrednou atmosférou, ktorú vytvorili účinkujúci spoločne s divákmi.

Na to, aby bolo možné zhodnotiť efektívnosť implementácie inkluzívneho vzdelávania prostredníctvom projektu, bolo nevyhnutné nastaviť vhodné evalvačné nástroje v procese evalvácie. Evalvačný tím projektu evalvoval úroveň inkluzivity prostredia školy podľa medzinárodne uznávaného Indexu inklúzie, ktorý vytvorila britská organizácia Centrum pre výskum inkluzívneho vzdelávania. Index inkluzivity definuje inkluzívne vzdelávanie vo forme krokov potrebných pre jej lepšie premietnutie do praxe. Vo svojej podstate je to sebahodnotiaci nástroj pre školy aj pre verejné inštitúcie. Aktivity evalvácie realizovali dve skupiny expertov. Hlavná evalvačná skupina (HES), ktorá pozostávala zo šiestich expertov. Evalvátori posúdili navrhnutý Pedagogický model inkluzívneho vzdelávania, získali spätnú väzbu, či nastavenie aktivít projektu zodpovedalo potrebám ZŠ a MŠ zapojeným do národného projektu. Realizačná evalvačná skupina (RES) realizovala evalváciu priamo v teréne. „Prítomnosť odborníkov v školách bol vynikajúci vklad, ktorý priniesol efekt. Až 99 % detí sa vyjadrilo, že by svojmu kamarátovi odporučilo spoluprácu s odbornými zamestnancami, čo je úžasná vizitka,“ skonštatovala Tatiana Matulayová z hlavnej evalvačnej skupiny, ktorá spracovávala výsledky hodnotenia projektu.

V prostredí materských škôl tímy odborníkov pracovali s deťmi v predškolskom veku tak, aby neboli zbytočne preradené do špeciálnych základných škôl. Odborníci identifikovali príčiny možného zaostávania, vypracovali pre ne programy a navrhli riešenia. „Záverom je možné konštatovať, že nastal štatisticky významný posun u detí zo sociálne znevýhodneného prostredia a aj detí, ktoré absolvovali stimulačný program“, skonštatovala Matulayová. Zvýšila sa úroveň vedomostí, zručností a schopností detí.

Projekt PRINED bol veľmi pozitívne hodnotený zo strany riaditeľov, učiteľov, odborných zamestnancov aj členov skupiny hlavných expertov inklúzie. Výsledky evalvácie preukazujú zlepšenie dochádzky, správania aj prospechu žiakov škôl, zapojených do projektu. Riaditelia základných škôl si vysoko cenili účinnosť celodenného výchovného systému ako jedného z nástrojov inklúzie, prítomnosť inkluzívneho tímu v škole a jeho prínos pri zlepšení spolupráce s rodinou, individualizácii v prístupe k žiakom, preventívnom vplyve vo vzťahu k sociálno-patologickým javom,

pri zlepšení dochádzky žiakov, formovaní pozitívnej klímy. Veľmi pozitívne hodnotili činnosť odborných zamestnancov a ich vplyv na rozširovanie profesijných kompetencií pedagogických zamestnancov. Zhodne sa vyjadrili, že škola potrebuje zamestnať na plný pracovný úväzok predovšetkým špeciálneho pedagóga a že by bolo potrebné zamestnať viacerých odborných zamestnancov v škole. Silnou stránkou projektu je najmä zamestnanie odborných zamestnancov priamo na školách, ktoré umožnilo školám poskytovať odborný servis žiakom a ich rodičom. Učitelia a odborní zamestnanci považujú za najväčší úspech dosiahnutý počas implementácie projektu PRINED: *pokrok žiakov*: zlepšenie ich výchovno-vzdelávacích výsledkov, správania a schopnosti komunikovať, zvýšenie sebavedomia a motivácie žiakov, *rozšírenie a skvalitnenie služieb školy pre žiakov a rodičov*: zvýšenie komplexnej starostlivosti o žiakov, skvalitnenie mimoškolskej a záujmovej činnosti, prítomnosť odborných zamestnancov v škole a nimi realizované intervencie, zlepšenie sociálnych vzťahov a klímy školy. Z evalvačných hodnotení vyplynulo, že školy zapojené v projekte PRINED ešte nie sú dostatočne pripravené na inkluzívne vzdelávanie. Najmenšie predpoklady a pripravenosť k inklúzii je najmä v oblasti konkrétnej praxe: problémom je skutočná praktická individualizácia výučby a hodnotenie žiakov, ako aj uplatňovanie samostatnosti žiakov, ale aj učiteľov. Väčšina žiakov sa stretávala s odbornými zamestnancami s cieľom zlepšiť svoj školský výkon. Oceňovali schopnosti odborných zamestnancov vysvetliť im učivo a pripraviť ich na vyučovanie, ich prístup k nim a fakt, že sa s nimi zabavili a zasmiali, rovnako aj možnosť viesť s nimi rozhovory.

Podľa učiteľov spočíva prínos odborných zamestnancov pre žiakov najmä v ich individuálnom prístupe. Oceňovali priamu intervenciu najmä u žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia a s poruchami učenia a správania a odborné poradenstvo, ktoré im odborní zamestnanci poskytovali. Deti vybraných materských škôl celkovo dosiahli štatisticky významne lepšie výsledky vo výstupnej depistáži ako vo vstupnej. Výsledky chlapcov a dievčat sa celkovo štatisticky významne nelíšili. Miera zlepšenia výsledkov výstupnej depistáže bola u detí zo sociálne znevýhodneného prostredia štatisticky významne vyššia ako zlepšenie výsledkov intaktných detí. Individuálny posun detí, ktoré absolvovali stimulačný program, bol štatisticky významne výraznejší ako individuálny posun detí, ktoré daný program neabsolvovali. Intenzívna práca s deťmi zo sociálne znevýhodneného prostredia prostredníctvom cieleného stimulačného programu priniesla pozitívne výsledky najmä v miere individuálnych posunov detí medzi vstupným a výstupným meraním.

V rámci národného projektu sa zrealizovali štyri odborné konferencie, dve úvodné a dve záverečné. Z príspevkov na odborné konferencie bol vytvorený Zborník, ktorý bol v elektronickej podobe k dispozícii účastníkom záverečných konferencií.

NP PRINED v celej štruktúre svojich aktivít jednoznačne potvrdil nevyhnutnosť prechodu vzdelávacieho systému na princípy inkluzívnej edukácie, potrebu individuálnej edukačnej podpory detí a žiakov v závislosti od ich vzdelávacích potrieb s cieľom odstrániť možné príčiny zaostávania vyplývajúce z ich sociálneho resp. zdravotného znevýhodnenia a tým podporiť ich úspešnosť vo vzdelávaní a úspešnom ukončení základnej školy.

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

NÁRODNÝ PROJEKT AKTIVIZUJÚCE METÓDY VO VÝCHOVE

Petronela Kolevská, Metodicko-pedagogické centrum, generálne riaditeľstvo Bratislava

Národný projekt **Aktivizujúce metódy vo výchove** bol zameraný na zmenu foriem a metód výchovy s prihliadnutím na vnímanie a myslenie súčasných detí a mládeže s využitím informačných a komunikačných technológií novátorským spôsobom.

Projekt bol svojimi odbornými aktivitami určený pre pedagogických a odborných zamestnancov, ktorí doteraz ešte neboli hlavnou cieľovou skupinou Národných projektov MPC.

Zamerali sme sa na pedagogických a odborných zamestnancov materských škôl, školských klubov detí, centier voľného času, špeciálnych škôl, základných umeleckých škôl, konzervatórií a stredných škôl umeleckého zamerania, zariadení výchovnej prevencie, školských internátov a špeciálnych výchovných zariadení. Zámerom projektu bolo podporiť ich spôsobilosti vo využívaní aktivizujúcich metód vo výchovnej činnosti prostredníctvom nového programu kontinuálneho vzdelávania a tematickými Interaktívnymi Digitálnymi Pomôckami pre štyri vybrané oblasti výchov: Etickú výchovu, Zdravotnú výchovu, Dopravnú výchovu a Mediálnu výchovu, ktorá bola zároveň prierezovou témou celého projektu.

Projekt sa realizoval v časovom horizonte od júna 2013 do decembra 2015.

Za toto relatívne krátke obdobie, sa v rámci projektu Aktivizujúce metódy vo výchove podarilo:

- Zrealizovať vzdelávanie pre viac ako 10 000 pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov z určených typov škôl a školských zariadení, z čoho takmer 6 500 úspešne absolvovalo akreditované vzdelávanie podľa novovytvoreného akreditovaného vzdelávacieho programu „**Aktivizujúce metódy vo výchove** (ich význam pre formovanie hodnotového systému)“, s dôrazom na oblasť mediálnej gramotnosti a ostatní využili možnosť zlepšiť si svoje zručnosti a kompetencie buď v oblasti lektorskej činnosti, alebo v oblasti ovládania a využívania tabletov vo vyučovacom procese, či v oblasti projektového riadenia.
- Vytvoríť 132 edukačných videoprogramov v celkovom objeme 1.980 minút plnoformátovej audiovizuálnej tvorby, 20 softvérových riešení interaktívnych prvkov a ich 264 predvolených, odborne garantovaných náplní – to všetko umiestnené na 33 typoch Interaktívnych Digitálnych Pomôcok pre pedagógov - tzv. „IDP“ alebo aj v „Interaktívnych domoch poznania“ pre zvolených 7 typov škôl a školských zariadení.
- Zrealizovať štyri rozsiahle odborné analýzy na vzor-

ke viac ako 5 000 pedagogických a odborných zamestnancov a viac ako 1 000 detí, žiakov a rodičov.

- Technologicky – interaktívnymi tabuľkami - vybaviť 1 550 zapojených škôl a školských zariadení.
- Zrealizovať viac ako 355 000 hodín projektových aktivít vo virtuálnom prostredí moderného komunikačného systému, spájajúcom navzájom 27 on-line komunikačných centier rozmiestnených po celom území Slovenska a poskytujúcom každému účastníkovi projektu jeho vlastné, chránené, interaktívne konto.
- Zhotoviť a distribuovať 6 480 Edukačných balíčkov, určených pre oprávnených účastníkov akreditovaného vzdelávania, ktoré – okrem príslušných IDP – obsahovali aj tlačенú verziu metodickéj príručky pre daný typ školy/školského zariadenia a kolekciu troch distribučných audiovizuálnych diel zo Zlatého fondu slovenskej kinematografie.

Realizáciu týchto aktivít, v celkovom finančnom objeme 14 mil. EUR, zabezpečoval tím riadiacich a najmä odborných pracovníkov projektu, ktorý pracoval v počte 276 osôb na všetkých regionálnych a detašovaných pracoviskách Metodicko-pedagogického centra.

Podme si teraz bližšie predstaviť dva najdôležitejšie výstupy projektu Aktivizujúce metódy vo výchove, ktoré majú ambíciu výrazne a najmä pozitívne ovplyvňovať výchovnú časť edukačného procesu. A to dlhodobo – aj po skončení samotného projektu:

1. Akreditovaný program kontinuálneho vzdelávania „**Aktivizujúce metódy vo výchove (ich význam pre formovanie hodnotového systému)**“, číslo rozhodnutia 1407/2014-KV

Hlavný cieľ vzdelávacieho programu je zdokonaľovať a inovovať profesijné kompetencie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov pri efektívnom využívaní aktivizujúcich metód a prostriedkov vo výchove tak, aby ich vedeli využiť na formovanie základných hodnotových systémov a zvyšovanie mediálnej gramotnosti.

Vo väzbe na hlavný cieľ vzdelávania a zameranie projektu bol nastavený aj obsah jednotlivých vzdelávacích dní.

1. deň: Charakteristika vybraných klasických a aktivizujúcich metód. Komunikačné a prezentačné zručnosti v reálnom i virtuálnom prostredí.

2. deň: Význam aktivizujúcich metód vo výchove, formulácia výchovných cieľov. Kritériá evalvácie zážitkových programov.

3. deň: Aktuálna situácia vo výchove: mediálnej, etickej, zdravotnej, dopravnej. Negatívne a pozitívne účinky médií vo výchove.

4. deň: Hra, inscenačné metódy a interpretačné schopnosti, metóda výchovnej animácie a metóda multisenzorického sprostredkovania. Umelecké vyjadrenie dieťaťa / žiaka.

5. deň: Audiovizuálne dielo ako dôležitý prostriedok výchovno-vzdelávacej činnosti. Nevhodné mediálne obsahy vo vzťahu k výchovám.

6. deň: Úprava a tvorba audiovizuálnych obsahov, digitálnych vzdelávacích obsahov a práca s didaktickou technikou – nástroje a postupy.

7. deň: Prieniky a vzájomné ovplyvňovanie sa skúseností, názorov a hodnôt získaných alebo formulovaných v reálnom a vo virtuálnom prostredí.

V rámci trvalej udržateľnosti výstupov projektu bude Metodicko-pedagogické centrum poskytovať toto vzdelávanie prihláseným pedagogickým a odborným zamestnancom počas celého trvania jeho akreditácie.

V rámci trvania projektu Aktivizujúce metódy vo výchove tento akreditovaný vzdelávací program úspešne absolvovalo 6.480 pedagogických a odborných zamestnancov z projektom určených typov škôl a školských zariadení.

2. Interaktívne Digitálne Pomôcky pre pedagógov – IDP

Skúste sa v predstavách preniesť do svojho detstva a spomeňte si na prázdne školské tabule, na ktoré ste sa dívali vždy pred začiatkom vyučovania. Pokiaľ na ne učiteľ, alebo Vaši spolužiaci nezačali písať, alebo kresliť – zostávali nevyužití.

Vďaka končiacemu programovému obdobiu sú na slovenských materských, základných a stredných školách inštalované tisíce digitálnych interaktívnych tabúl, tisíce dotykových tabletov a ďalšie tisíce prenosných i stolových počítačov.

To, čo sa doteraz „na tisíce“ rozhodne počítať nedalo, je kvalitný, profesionálny a najmä pôvodný, slovenský, odborne garantovaný edukačný obsah, ktorý je schopný naplno využívať a rozvinúť potenciál digitálnych technológií, ktoré majú slovenské školy k dispozícii.

V rámci Národného projektu Aktivizujúce metódy vo výchove, realizovaného na pôde Metodicko-pedagogického centra, vznikla prvá koncepčne ucelená, pôvodná, slovenská kolekcia plnoformátových profesionálnych audiovizuálnych edukačných obsahov, kombinovaných s interaktívnymi prvkami. Na USB kľúčoch sa do rúk pedagógov dostáva celkom 132 edukačných videoprogramov v celkovom objeme 1.980 minút plnoformátovej audiovizuálnej tvorby, 20 softvérových riešení interaktívnych prvkov a ich 264 predvolených, odborne garantovaných náplní. Tak, ako celý projekt Aktivizujúce metódy vo výchove, aj jednotlivé IDP sú orientované na výchovnú časť edukačného procesu – konkrétne na 4 základné výchovy Mediálnu, Dopravnú, Etickú a Zdravotnú. Zároveň pokrývajú 4 základné vekové kategórie detí a žiakov tak, ako ich poznáme zo školského vzdelávacieho systému (3 - 6 / 6 - 10 / 10 - 15 a 15 - 18)

Aby sa pedagógom – a najmä deťom a žiakom, s ktorými pracujú, uľahčila orientácia v prostredí IDP, bola ku každej výchove a ku každej vekovej kategórii zvolená kombinácia farby s príslušným „vekom“ jedného zo štyroch grafických symbolov: Modrého papagája pre Mediálnu výchovu, Zelenéj mačky pre Dopravnú výchovu, Žl-

tej korytnačky pre Etickú výchovu a Červeného hada pre výchovu Zdravotnú.

Ak sme doteraz o IDP hovorili ako o „Interaktívnych Digitálnych Pomôckach“ pre pedagógov, je načas prezradiť, že IDP sú v skutočnosti Interaktívne Domy Poznania – nabité informáciami, vedomosťami, radami i interaktívnymi hrami, ktoré môže pedagóg s deťmi a žiakmi donekonečna objavovať, spoznávať i dopĺňať. Najskôr však, k svojmu interaktívnemu domu poznania – spolu so sprievodnými symbolmi – musí „doputovať“. Na to slúži informatívny úvod, ktorý privedie divákov k Interaktívnemu domu poznania – určenému vždy pre daný typ školy, alebo školského zariadenia a pre danú výchovnú oblasť. Celkovo projekt do škôl prináša 33 rôznych typov Interaktívnych domov poznania. Vo vnútri každého z nich už čaká základné interaktívne menu, v ktorom si pedagóg so svojimi žiakmi môže zvoliť, či budú pozerieť cca 15 minútový plnoformátový audiovizuálny edukačný obsah, ukrytý za hlavným panelom príslušných dverí, alebo si vyberú priamo niektorý z interaktívnych prvkov, ktoré sú umiestnené na spodných, prídavných paneloch. Všetky procesy prezerania audiovizuálnych obsahov, alebo práce s interaktívnymi prvkami sú plne pod kontrolou pedagóga, ktorý ich môže – v ľubovoľnom momente – zastavovať / preskakovať / posúvať sa v nich dopredu, dozadu / archivovať si novovytvárané obsahy a kedykoľvek sa k nim vracáť, alebo ich kombinácie používať v ľubovoľných interaktívnych prvkoch.

Naše Interaktívne Domy Poznania sú určené pre 7 typov škôl a školských zariadení. IDP sú špeciálne vytvorené pre potreby výchovnej časti edukačného procesu:

- v materských školách (3 – 6 r.) – 4 typy IDP,
- v školských kluboch detí (6 – 10 r.) – 5 typov IDP,
- v centrách voľného času (zameranie na mladších žiakov: 6 – 10 r.) – 5 typov IDP,
- v centrách voľného času (zameranie na starších žiakov: 10 – 15 r.) – 5 typov IDP,
- v stredoškolských internátoch a v špeciálnych výchovných zariadeniach (15 – 18 r.) – 4 typy IDP,
- v základných umeleckých školách (od 10 r.) – 5 typov IDP,
- v špeciálnych školách (univerzálna veková kategória) – 5 typov IDP (po dva samostatné obsahové celky pre každú z pédií).

Samotný audiovizuálny obsah, ukrytý za jednotlivými dverami v interaktívnej vstupnej hale IDP, vždy začína konkrétnym audiovizuálnym formátom:

- v prípade materských škôl ide úplne nové, cca 1,5 minútové klasické animované rozprávky s edukačným obsahom (napr. fixovanie čísla 112),
- v prípade školských klubov detí a CVČ – mladší žiaci je to publicistická reportáž,
- v prípade CVČ – starší žiaci je to profesionálne detské spravodajstvo,
- v prípade internátov a ŠVZ sú to hudobné videoklipy, ktoré nám atraktívnou formou pripomenú vyše 90 citátov osobností svetového významu z rôznych historických období,
- v prípade ZUŠ je to reklama na príslušný študijný odbor,
- no a v úvodoch k jednotlivým pédiám na IDP pre špeciálne školy, sa stretneme s kombináciou týchto predstavovaných audiovizuálnych žánrov.

Hlavný dej sa potom odohráva vždy v štúdiu, ktoré – tak, ako grafické symboly jednotlivých výchov – „rastie a mení sa“ zároveň s deťmi a žiakmi, pre ktoré je určené...

Ak je – pri materských školách – zariadené, ako hračkárstvo... v prípade detí vo veku 6. – 10 rokov už štúdio pripomína školské prostredie, neskôr nadizajnované klubovne, či moderný interiér zariadený pre dospelých mladých ľudí, pripravených vykročiť do života.

A aby sa nezabudlo, ktorej výchove sa práve venujeme, štúdio sa vždy „zafarbí“ do jej charakteristickej farby.

Moderátori a hostia v štúdiu plnia 3 základné vzorové role: Hlavný moderátor je predobrazom vhodného prístupu pedagóga, detskí moderátori sú vždy vo veku príslušnej cieľovej skupiny a pomáhajú deťom a žiakom identifikovať sa s dianím v štúdiu a odborný hosť, alebo hostia sú nositeľmi edukačného obsahu a odborných informácií.

IDP však nie sú len o sledovaní vytvorených audiovizuálnych obsahov, ktoré sú – dalo by sa povedať – audiovizuálnymi učebnými zdrojmi k príslušnému edukačnému obsahu. Sú aj o príslušných interaktívnych prvkoch, ktoré sú – v nadväznosti na daný audiovizuálny obsah – umiestnené na dverách v interaktívnom menu – vždy v dvoch spodných lištách.

Okrem odborne prekontrolovaných, predvolených obsahov, ktoré sa už v IDP nachádzajú a s ktorými môžu pedagógovia neobmedzene pracovať a navzájom ich kombinovať, je do týchto interaktívnych prvkov možné vkladať svoje vlastné vytvorené obsahy, ktoré spolu so žiakmi, alebo samostatne zhotoví sám pedagóg – majiteľ IDP. Môže ísť o textové súbory, ale najmä o fotografie, či pôvodné, novovytvorené videoobsahy.

Práve táto možnosť, ktorú uvítajú najmä aktívnejší a kreatívni pedagógovia, robí z IDP nekonečne variabilnú a dlhodobu atraktívnu pomôcku v edukačnom procese.

Ak by sa niekomu zdalo, že ovládanie niektorých interaktívnych prvkov by mohlo byť pre pedagógov ťažké, IDP pamätajú aj na toto – na úvod každého z nich tvorcovia umiestnili podrobný, názorný videotutoriál, ktorý si pedagóg môže v pokoji naštudovať sám a pri práci so žiakmi ho už len preskakovať.

Zvláštnou kategóriou sú IDP určené pre špeciálne školy. V rámci prinášaného edukačného obsahu sa nám podarilo pokryť cennými radami, informáciami, návodmi i špeciálne upravenými interaktívnymi prvkami všetkých desať pédií tak, ako ich pozná náš školský vzdelávací systém. Znamená to, že prinášame audiovizuálne edukačné obsahy a interaktívne prvky špeciálne vytvorené pre slovenské deti so zdravotným znevýhodnením, pre deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, ale aj pre deti mimoriadne nadané. Pri tvorbe týchto IDP sme v štúdiu privítali skutočne výnimočné osobnosti, ktoré – napriek svojim handicapom dosiahli v živote výnimočné úspechy. Práve oni sa môžu stať – pre žiakom s obdobným postihnutím – ich osobnými vzormi.

No a nakoniec je potrebné zvlášť upozorniť aj na IDP určené pre základné umelecké školy, stredné školy umeleckého zamerania a konzervatóriá – teda kategórie škôl, pre ktoré dosiaľ neexistovali žiadne špeciálne audiovizuálne učebné zdroje, ani žiadne špeciálne – pre vyučovanie jednotlivých umeleckých odborov vyvinuté – interaktívne prvky. IDP prinášajú takýto edukačný obsah pre všetkých 5 odborov, pre všetky základné stupne náročnosti štúdiá v nich. Nájdeme tu teda obsahy a prvky špeciálne vytvorené pre hudobný, výtvarný, literárno-dramatický, tanečný i audiovizuálny a multimediálny odbor. A pohľad na umenie ako na umenie klasické / ľudové a súčasné.

Toto všetko môžu preškolení pedagógovia a odborní

zamestnanci začať naplno využívať vo svojej pedagogickej praxi počas časovo neobmedzeného obdobia. IDP sú pre všetkých pedagógov a odborných zamestnancov, ktorí o ne prejavia záujem, dostupné v Metodicko-pedagogickom centre aj po ukončení realizácie projektu Aktivizujúce metódy vo výchove. Ich získanie je súčasťou absolvovania príslušného akreditovaného vzdelávacieho programu. Sme nesmierne radi, že prvé spätné reakcie od pedagógov, ktorí už IDP využívajú vo svojej pedagogickej praxi, sú pozitívne a potvrdzujú zmyslupnosť projektového zámeru, ako aj úspešnosť jeho realizácie. Okrem týchto spätných väzieb ju potvrdzujú aj výstupy z vnútroprojektovej evalvácie, ktorými ukončíme toto stručné priblíženie podstaty projektu Aktivizujúce metódy vo výchove.

Na záver prezentujeme štatistické výstupy z vnútornej evalvácie projektu, ktoré môžu byť zaujímavým podnetom pre všetkých – aj do projektu priamo nezapojených pedagogických a odborných zamestnancov v rezorte školstva. Z komparácie výsledkov z prvej a druhej fázy našej vnútroprojektovej evalvácie vyplýva nasledovné:

Z celkového počtu respondentov v prvej etape 52 % a v druhej etape 59 % respondentov uviedlo, že nie sú zástancami tradičného spôsobu edukácie, teda o 7 % stúpol počet PZ a OZ ktorí nie sú zástancami tradičných metód.

68 % PZ a OZ po absolvovaní vzdelávania v NP AMV dáva prednosť vo svojej praxi iným ako tradičným výchovno-vzdelávacím metódam, čo je nárast o 9 % oproti zisteniam z prvej fázy.

14 % PZ a OZ začalo, po absolvovaní vzdelávania v NP AMV, viac využívať vo výchove aktivizujúce metódy, ktoré síce poznali, ale doposiaľ nevyužívali.

Zo sledovaných údajov sme zistili, že 93 % PZ a OZ aktivizujúce metódy s IKT a bez IKT strieda, čo považujeme za priaznivý jav.

Z vybraných 30 metód mali ďalej PZ a OZ zaznamenať početnosť výskytu vybraných metód vo vlastnej edukačnej praxi. Na základe zisteného môžeme konštatovať, že po absolvovaní vzdelávania došlo k zmenám v preferovaní využívania jednotlivých aktivizujúcich metód. Najvyšší pokles bol zaznamenaný pri metóde vysvetľovanie (7 %); metóde prednášky (3 %). Najviac stúpili metódy myšlienkové mapy 17 %, brainstorming (14 %), hodnotenie mediálnych obsahov (14 %), projektová metóda (11 %), mediácia 10 %, dramatizácia a hranie rolí (9 %), textová analýza (9 %), analýzy a interpretácia výtvarného diela (8 %), heuristika (7 %), kritické myslenie (8 %), asociácie (5 %).

Výraznú zmenu evidujeme po ukončení vzdelávania pri metóde multisenzorického sprostredkovania. Táto metóda bola súčasťou akreditovaného vzdelávacieho programu, pričom pred začatím vzdelávania túto metódu nevyužívalo 28 % PZ a OZ a po ukončení to už bolo len 16 %. Takmer polovica PZ a OZ začala metódu po absolvovaní školenia využívať.

Z výsledkov evalvácie ďalej vyplýva, že 42 % PZ a OZ používa pravidelne alebo prevažne vo svojej praxi digitálne technológie (fotografovanie, tvorba videí, tvorba jednoduchých aplikácií). V rámci evalvácie sme tiež zisťovali, čo najviac PZ a OZ odrádza pri využívaní aktivizujúcich metód. Pri porovnávaní prvej a druhej fázy evalvácie sme zaznamenali najväčšie rozdiely v nasledujúcich odpovediach:

- Pred vzdelávaním sa 52 % PZ a OZ domnievalo, že v škole/školskom zariadení nie je vhodné materiálne vybavenie, po absolvovaní vzdelávania sa to domnieva len 34 % PZ a OZ.

- Pred vzdelávaním sa 51 % PZ a OZ domnievalo, že nie je dostatok zdrojov (materiálov, literatúry) o danej problematike, po absolvovaní vzdelávania sa domnieva len 34 % PZ a OZ.
- Pred vzdelávaním sa 43 % PZ a OZ domnievalo, že nie je dostatok informácií o danej problematike, po absolvovaní vzdelávania sa domnieva len 27 % PZ a OZ, že nie je dostatok informácií.
- 18 % PZ a OZ odrádza, že deti/žiaci nemajú dostatok skúseností a nevedia sa aktívne učiť (v prvej fáze 30 %).
- 48 % PZ a OZ odrádza vysoký počet žiakov v skupine vo vzťahu k využívaniu aktivizujúcich metód.

Z predmetného vyplýva, že stúpol počet PZ a OZ, ktorí získali informácie na vzdelávaní o dostupnosti zdrojov a informácie o aktivizujúcich metódach. Z projektu Aktivizujúce metódy vo výchove dostali chýbajúce materiálne vybavenie. Vzhľadom k tomu, že PZ a OZ získali nové zručnosti a poznatky o aktivizujúcich metódach, zmenili sa aj ich postoj k pripravenosti detí/žiacov prijímať aktívny prístup vo výchovno-vzdelávacom procese a to konkrétne zapájaniu sa detí/žiacov a ich aktívnemu učeniu sa.

Dalej môžeme konštatovať, že po ukončení vzdelávania až 75 % PZ a OZ uvádza, že ich nič neodrádza od využívania aktivizujúcich metód, čo hodnotíme veľmi pozitívne.

V poslednom okruhu otázok sa zisťovala forma pomoci, ktorú by respondenti uvítali pri zavádzaní aktivizujúcich metód. PZ a OZ uviedli v najväčšej miere, že by pri zavádzaní aktivizujúcich metód do praxe uvítali ako formu pomoci:

- špeciálne edukačné audiovizuálne obsahy (krátke vzdelávacie filmy) – 19 %;
- podobné digitálne vzdelávacie pomôcky ako sú IDP z projektu AMV – 17 %;
- zariadenie na zhotovovanie školských videí, napr.: kamery, strihací/postprodukčný software, kľúčovacie pozadie a pod. – 13 %;
- učebné zdroje – 13 %.

Po ukončení vzdelávania môžeme konštatovať, že došlo pri využívaní u viacerých aktivizujúcich metód k veľkému posunu, teda ich častejšiemu používaniu a to hlavne u tých PZ a OZ, ktorí jednotlivé metódy vôbec nevyužívali pred vzdelávaním a boli zástancami tradičných metód. Viac ako polovica z nich ich začala používať. PZ a OZ si začali uvedomovať význam využívania interaktívnych digitálnych pomôcok pri zavádzaní aktivizujúcich metód do praxe i uvítali ako formu pomoci v najväčšej miere špeciálne edukačné audiovizuálne obsahy (krátke vzdelávacie filmy).

Nové trendy vzdelávania
učiteľov anglického jazyka
na základných školách

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

PROJEKT ENGLISHONE OD ZAČIATKU ZAUJAL ANGLIČTINÁROV A PREUKÁZATEĽNE BOL PRÍNOSOM PRE VÝUČBU ANGLIČTINY

Slávka Vancáková, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Bratislava

Cieľom národného projektu bolo zvýšiť kvalitu výučby anglického jazyka v slovenských školách, teda poskytnúť učiteľom nové metódy a nástroje, ako zvýšiť kvalitu výučby a zároveň jednoducho zatraktívniť hodiny angličtiny pre žiakov. Priebeh projektu, objektívne hodnotenia aj pozitívna spätná väzba od učiteľov a žiakov dokazujú, že sa to podarilo. Projekt zároveň vytvoril očakávanie pokračovať v ďalšom vzdelávaní angličtinárov aj pokračovať v projekte samotnom.

Anglický jazyk (AJ) je vnímaný ako jazyk medzinárodného obchodu, vedy, technológií a je najdôležitejším jazykom z pohľadu uplatnenia jednotlivcov na trhu práce. Aj preto je jeho ovládanie z pohľadu udržania a konkurencieschopnosti Slovenska kľúčové. Kvalita výučby AJ a súvisiace výzvy po zavedení jeho povinnej výučby na základných školách v roku 2010, sú odbornej verejnosti dobre známe. Riaditelia škôl dlhodobo bojujú s nedostatkom kvalifikovaných učiteľov aj s obmedzenými možnosťami ako uspokojiť ich potrebu po ďalšom vzdelávaní.

Národný projekt sa preto zamerl na zvýšenie kvality výučby AJ na ZŠ, v súlade s dlhodobým cieľom vlády SR dosiahnuť u žiakov po ukočení strednej školy v AJ komunikačnú úroveň B1/B2.

Do projektu sa mohlo zapojiť 3 000 učiteľov zo základných škôl na celom území SR, vrátane Bratislavského kraja, v ktorých sa vyučuje anglický jazyk a majú minimálne jedného učiteľa AJ (bez ohľadu na veľkosť školy, za rovnakých podmienok kvalifikovaní aj nekvalifikovaní učiteľia). Záujem angličtinárov bol veľký a nábor musel byť krátko po spustení ukončený kvôli dosiahnutiu stanovenej kapacity. Najviac záujemcov bolo medzi učiteľmi v prešovskom, košickom a žilinskom regióne.

Školenia boli pre angličtinárov prínosné

Vzdelávacie aktivity pre angličtinárov odborne zabezpečovali skupiny lektorov v regionálnych a detašovaných pracoviskách MPC. Každý učiteľ absolvoval dva dni vzdelávania, počas pracovných dní alebo víkendov, podľa ich preferencií.

Učitelia hodnotili obsah aj úroveň vzdelávania veľmi pozitívne. Súhrnné hodnotenie za oba vzdelávacie moduly (5 063 respondentov) pripájame:

Obsahom I. vzdelávacieho modulu boli aktuálne trendy, formy a metódy vzdelávania anglického jazyka na základných školách s cieľom rozšíriť kompetencie učiteľov. Zaoberal sa aj učebnými osnovami, štátnym vzdelávacím programom (ŠVP) a ISCED1– ISCED2, nadväzujúc na plán hodiny a rady pri jeho zostavovaní. Venoval sa aj manažmentu hodiny, okrajovo sa dotýkal práce so žiakmi so špeciálnymi potrebami, hodnoteniu a odmeňovaniu žiakov, jednotlivým komunikačným zručnosťami a obsahoval aj praktické ukážky alebo cvičenia.

Výber z hodnotenia 1. vzdelávacieho dňa (2 205 respondentov):

- 92 % je presvedčených, že naučené vedomosti/zručnosti bude vedieť využiť vo svojej dennej praxi,
- 93 % by privítalo možnosti ďalšieho vzdelávania pre učiteľov anglického jazyka (školenia, tréningy a pod.). Medzi kompetenciami, ktoré považujú za potrebné podporiť formou ďalšieho vzdelávania sa najčastejšie objavovali odborné kompetencie súvisiace s vývojom poznatkov v danom predmete, využívanie IKT a didaktické kompetencie,
- 98 % považuje za prínosné bezplatné poskytnutie digitálneho vzdelávacieho obsahu, ktorý sa dá kombinovať s akoukoľvek súčasnou učebnicou

II. vzdelávacie modul bol zameraný na praktické využitie poskytnutých didaktických materiálov EnglishOne (Core Curriculum for English - CCE) vo vyučovacom procese. Okrem oboznámenia sa s materiálmi, si účastníci školenia prakticky otestovali možnosti digitálneho vzdelávacieho obsahu, tvorbu úloh a zadaní cez portál planetavedomosti.iedu.sk, hodnotenie a ďalšie možnosti, ktoré tento materiál ponúka.

Výber z hodnotenia 2. vzdelávacieho dňa (2 858 respondentov)

- 94 % je presvedčených, že didaktické prostriedky CCE budú prínosom pre ich pedagogickú prax,
- 95 % považuje digitálny vzdelávacie obsah CCE za atraktívny pre ich žiakov,
- 96 % považuje za prínosné prepojenie digitálneho obsahu, metodických príručiek pre učiteľov a pracovných zošitov pre žiakov.

Nadšenie z poradcov a native speakers v školách

Po vzdelávaní nasledovalo upevňovanie si vedomostí a nadobudnutých zručností formou poradenstva a koučingu. Poradcovia s učiteľmi intenzívne spolupracovali, priamo sa zúčastňovali na vyučovacom procese, boli im nápomocní praktickými radami pri zostavovaní vyučovacej hodiny, to všetko s cieľom zvýšiť atraktivitu vyučovacích hodín AJ a motivovať tak žiakov a učiteľov využívať nové trendy ako aj dodané didaktické prostriedky. Najväčší záujem bol popri telefonicknej a e-mailovej konzultácii o osobné návštevy v školách. Poradcovia vo väčšine regiónov nestíhali pokryť dopyt po modelových hodinách a popularizačných hodinách s native speakers. Od septembra do novembra bolo zrealizovaných 560 modelových hodín a 430 popularizačných hodín. Na poradenskú

činnosť mal projektový tím mimoriadne pozitívne ohlasy, tak od učiteľov, ako aj samotných žiakov. Obidve skupiny jednoznačne a opakovane vyjadrovali názor, že by uvítali danú aktivitu ešte vo vyššej frekvencii, a to aj v budúcnosti.

Didaktické balíčky Core Curriculum for English

Na plnohodnotné využitie inovatívnych metód vzdelávania boli všetkým učiteľom z 1 351 škôl zapojených do projektu dodané didaktické prostriedky, ktoré obsahujú spracované metodiky pre učiteľov, vytlačené pracovné listy pre žiakov a digitálny vzdelávacie obsah. Dodané didaktické prostriedky EnglishOne = Core Curriculum for English (CCE) tvoria ucelený funkčný vzdelávacie celok a predstavujú adekvátnu pedagogickú pomôcku umožňujúcu učiteľom výučbu v súlade s podmienkami ŠVP, ISCED 1 a ISCED 2. Zároveň sú nadväzujúcou existujúcemu portfóliu učebníc na výučbu AJ na ZŠ, schválených/ odporúčaných MŠVVaŠ SR. Učitelia ich môžu používať bez ohľadu na to, s akou učebnicou vyučujú, školám ani rodičom tak nevznikajú žiadne náklady na nákup nových učebníc. Vďaka metodikám pre učiteľov sú použiteľné učiteľmi okamžite odo dňa doručenia. Súčasťou didaktických prostriedkov pre 1. stupeň sú metodiky pre učiteľov v slovenskom jazyku. Didaktické prostriedky pre 1. stupeň ZŠ umožňujú integrovať do vyučovania metodiku Obsahovo a jazykovo integrovaného vyučovania (CLIL).

Samotný digitálny vzdelávacie obsah dostupný na vzdelávacom portáli MŠVVaŠ SR (www.planetavedomosti.iedu.sk) obsahuje celkovo 640 interaktívnych lekcii angličtiny rôznej náročnosti podľa ročníkov. S digitálnym vzdelávacím obsahom môžu učitelia aj žiaci pracovať na interaktívnej tabuli, počítači či tablete. Lekcie sú nahovorené native speakers, teda ľuďmi, pre ktorých je angličtina materinským jazykom. Žiaci sa tak na hodinách pravidelne stretávajú s autentickým jazykovým prejavom. Vďaka novým animáciám, hrám, pesničkám, či videám sú hodiny pre žiakov tiež zábavnejšie a tým aj atraktívnejšie.

Nové digitálne materiály viac motivujú žiakov k učeniu

Prínos didaktických prostriedky pre kvalitu výučby projektový tím zisťoval týmito metódami – anonymná anketa a prípadové štúdie. Okrem toho, spontánne pozitívne reakcie učiteľov a žiakov na dodaný didaktický materiál poskytovali priebežne, napr. svojimi referenciami na web projektu.

Učitelia CCE považujú za vynikajúci hlavný aj doplnkový výučbový materiál, ktorý budú takmer všetci aktívne využívať aj v budúcnosti.

Z analýzy prínosu EnglishOne cez prípadové štúdie v 130 triedach ďalej vyplýva, že sa vo všetkých triedach zvýšila kvalita výučby, zvýšila motivácia žiakov k učeniu sa AJ a žiakom sa zlepšila výslovnosť (96 %), zlepšila sa schopnosť interpretovať (92 %) a dosahujú za rovnaký čas väčší učebný pokrok (95 %). Zo žiackej ankety (1 743 žiakov) vyplýva, že „nové“ hodiny sú pre nich zaujímavé (88 %), radi s novým digitálnym vzdelávacím obsahom pracujú (88 %) a sú presvedčení, že im uľahčuje učenie anglického jazyka (83 %). Najviac oceňovanými prínosmi sú vzájomné prepojenie nových metodických príručiek pre učiteľov a pracovných listov pre žiakov s dodaným

digitálnym vzdelávacím obsahom (95 %), jeho atraktivita pre žiakov (95 %) a prepojenie vzdelávacieho obsahu so štátnym vzdelávacím programom (89 %).

Digitálne lekcie sú prepojené s najpoužívanejšími učebnicami

V snahe zjednodušiť učiteľom prácu s didaktickými prostriedkami a podporiť ich použitie vo výučbe bol digitálny vzdelávací obsah spárovaný s najčastejšie používanými učebnicami anglického jazyka na základných školách. Boli vybrané učebnicové sady *Busy Bee*, *English World*, *Family and Friends a Project a* 38 učiteľov pracovalo na prepojení obsahu digitálneho materiálu a uvedených učebníc. Výsledkom je Párovacia aplikácia, ktorá je dostupná na webe projektu (<http://www.englishone.sk/ucebnice>).

Vďaka tomuto nástroju môže každý učiteľ jednoducho skombinovať tradičnú učebnicu s interaktívnymi cvičeniami, úlohami a pod., bez zložitej prípravy.

Ready-to-use pomôcky pre angličtinárov na www.englishone.sk

S cieľom zdieľania svojich skúseností a know-how pripravovali učitelia inšpirujúce práce, ktoré sú zverejnené na webe projektu v časti Výstupy. Je to jedinečný zdroj ready-to-use pomôcok pre angličtinárov. Osvedčené pedagogické skúsenosti aj vzorové postupy vyučovacích hodín im pomôžu spestriť vyučovacie hodiny, alebo poslúžia ako námet na vytvorenie vlastných materiálov na vyučovanie.

Časti vybraných prác boli publikované v elektronickom **Zborníku Osvedčených pedagogických skúseností** a elektronickom **Zborníku Vzorových postupov vyučovacej hodiny AJ**. Obsahujú výňatky z pätnástich prác doporučených odborným tímom projektu. Práce v zborníku sa odlišujú tematicky aj spracovaním tak, aby boli užitočným celkom pre všetkých pedagógov, ktorí okrem tradičných metód chcú využiť aj iné aktivizujúce formy pre osvojenie si cudzieho jazyka.

V časti Aktivity nájdete učitelia materiály, ktoré pripravili členovia odborného tímu EnglishOne s cieľom pomôcť pri využívaní tvorivých foriem vyučovania. Obsahujú činnosti zamerané na rozvoj komunikačných zručností, s možnosťou filtrovania podľa kategórií Listening, Speaking, Reading a Writing.

95 % učiteľov súhlasí, že projekt bol prínosom pre učiteľov aj a ich žiakov

Spätaná väzba od učiteľov jednoznačne potvrdzuje prínos projektu pre učiteľov a žiakov. Z 1 148 respondentov záverečnej ankety:

- **95 % respondentov súhlasí, že projekt bol prínosom pre učiteľov anglického jazyka a žiakov základných škôl,**
- **97 % respondentov bolo spokojných s prácou členov projektového tímu EnglishOne, s ktorými prichádzali do kontaktu,**
- **91% respondentov by doporučilo zapojenie do pokračovania projektu svojim kolegom.**

Projekt učiteľom rozšíril možnosti ako urobiť hodiny angličtiny atraktívnejšie. Žiakom poskytol možnosť interaktívneho a zábavného učenia vďaka novému digitálnemu obsahu. Domácnostiam, ktoré k nemu majú takisto prístup, umožňuje individuálne štúdium z domu, či už v prípade choroby žiaka alebo v prípade potreby doučovania. Projekt zároveň nezaväzuje školy k žiadnej konkrétnej učebnici. Naopak, dodané didaktické prostriedky predstavujú doplnkové vzdelávacie materiály, ktoré sú prispôsobené učebniciam od rôznych vydavateľov.

Ako ďalej?

Národný projekt preukázateľne naštartoval proces zvyšovania kvality výučby anglického jazyka, vytvoril pozitívne očakávania a jednoznačný záujem o ďalšie vzdelávanie medzi angličtinármi. Obsiahol však len skupinu tri tisíc z celkovo cca 11 000 učiteľov angličtiny na základných a stredných školách. Môžeme konštatovať, že dnes existujú dve skupiny učiteľov – tí ktorí boli zapojení v EnglishOne a chcú sa zapojiť do ďalšieho podobného projektu a tí, ktorí sa z dôvodu obmedzenej kapacity nemohli zapojiť a „čakajú“ na pokračovanie projektu. Záujem o zapojenie do projektu však neprejavovali iba učitelia základných škôl. Projektový tím zaznamenal záujem aj od učiteľov materských škôl a stredných škôl.

V záujme plošného zvýšenia kvality výučby by bolo ideálne pokračovať a zamerať sa na učiteľov, ktorí z dôvodu limitovaných kapacít nemohli byť zaradení do tohto projektu.

Vážené kolegyně, vážení kolegovia!

Číslo 2016/4 časopisu Pedagogické rozhľady plánujeme venovať príspevkom **k rozvoju čitateľskej gramotnosti.**

Ponúkame Vám možnosť publikovať v rámci rubriky **Moja prax** konkrétne ukážky vyučovacích hodín, na ktorých rozvíjate čitateľskú gramotnosť, príp. metakognitívne zručnosti žiakov. Maximálny rozsah príspevku je 6 normalizovaných strán v textovom editore (MS Word, OpenOffice, LibreOffice).

Termín doručenia do redakcie v elektronickej podobe je **30. 6. 2016.**

Redakcia

Pokyny na úpravu príspevkov (výťah z elektronickej verzie z www stránky časopisu)

Rukopis príspevku musí spĺňať tieto kritériá:

- príspevok musí byť svojím zameraním v súlade s obsahovým zameraním časopisu (pozri súbor „Témy“ na stránke časopisu),
- príspevok má byť pôvodným textom, za pôvodnosť aj správnosť zodpovedá autor,
- príspevok má tvoriť ucelený, logicky usporiadaný text s konkrétnymi závermi pre pedagogickú prax,
- rozsah príspevku nesmie prekročiť:
  - A. Príspevok: max. 5 normostrán, t.j. 9 000 znakov (vrátane medzier)*
  - B. Recenzia: max. 1,5 normostrany, t.j. 2 700 znakov (vrátane medzier)
  - C. Informácia z činnosti MPC: max. 0,5 strany, t.j. 900 znakov (vrátane medzier)napísaných v textovom editore MS Word 1997 a vyšším, vrátane tabuliek a grafov.

A. Príspevok – osnova: *Názov, Autor/i, Anotácia, Kľúčové slová, Úvod, Hlavný text, Záver, Zoznam bibliografických odkazov, Summary*

B. Recenzia – osnova recenzie je nasledovná: *Názov, Bibliografický odkaz na recenzovanú publikáciu v štruktúre: Autor/i recenzie, Text recenzie*

C. Informácia o činnosti MPC – osnova: *Názov, Autor/i informácie/správy, Text informácie/správy*

Pri písaní príspevku:

- vzhľad stránky – všetky okraje 2 cm, záhlavie a päta 1,25 cm
- používajte typ písma **Calibri**, veľkosť 11, riadkovanie – 1
- zarovnanie textu – zarovnať doľava
- nepoužívajte žiadne štýly (len formátovanie – tučné, kurzíva, index horný, dolný, nie podčiarkovanie)
- nepoužívajte medzery ani tabulátory na začiatku odseku, vyhnite sa dvojitým medzerám medzi slovami
- nepoužívajte voľné riadky (2 x enter) medzi odsekmi, ani medzi nadpisom a textom
- špeciálne symboly používajte len ak sú nevyhnutné, nepoužívajte grafické ozdoby pri nadpisoch a pod.
- obrázky vo formáte jpg v kvalite aspoň 150 dpi
- tabuľky v texte označte formou Tab. 1 Názov tabuľky (**nad tabuľkou**)
- grafy, obrázky v texte označte formou Obr. 1 Názov obrázka (**pod obrázkom**), pri prevzatých
- obrázkoch je nevyhnutné uviesť zdroj
- citovanie literatúry v texte: priezvisko autora/ov, čiarka, potom rok vydania.
Ak ide o doslovný citát v úvodzovkách sa uvádza aj strana, napr. Turek (2008, s. 258), alebo „...“ (Turek, 2008, s. 258).
V prípade, že počet autorov je viac ako 3, uvedie sa meno prvého autora a „et al.“, napr. Meško et al., 2005
- v žiadnom prípade v príspevku **nepoužívajte „poznámky pod čiarou“**
- rozlišujte písmeno veľké O a číslicu 0, malé písmeno l a číslicu 1
- autori môžu skracovať často uvádzané výrazy – tieto skratky sa musia vysvetliť pri prvom objavení v texte, napr. materská škola (ďalej MŠ), školský vzdelávací program (ďalej ŠkVP) a pod.
- Zoznam bibliografických odkazov – je abecedne usporiadaný a obsahuje údaje podľa normy ISO 690 Bibliografické odkazy z roku 2012

---

* Pozn. Príspevky na vyžiadanie redakciou môžu mať aj väčší rozsah ako je určené v pokynoch.

Z obsahu:

Z ČINNOSTI MPC

Danka Kapucianová ...1

MPC ukončuje šesť národných projektov

Methodology and Pedagogy Centre has finished six national projects

Národný projekt ...2

Profesijný a kariérový rast

Professional and career growth of pedagogical staff

Národný projekt ...9

Vzdelávanie pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komúnit

Education of pedagogical staff towards inclusion of marginalized Roma Communities

Národný projekt ...16

Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy

National project Inclusive model of education on pre-primary level of a school system

Národný projekt ...19

PROjekt INkluzívnej EDukácie

Project of inclusive education

Národný projekt ...23

Aktivizujúce metódy vo výchove

Activating methods in education

Národný projekt ...26

Nové trendy vzdelávania učiteľov anglického jazyka na základných školách

New trends in English language teaching in elementary schools

PEDAGOGICKÉ ROZHĽADY
OBSAH 24. ROČNÍKA – 2015

VÝCHOVA A VZDELÁVANIE ŽIAKA	ČÍSLO	STRANA
S. Csachová: Program, problémy a časopis na hodine geografie - námety do vyučovania	1	20
K. Csiba - I. Gregorová: Inovovaný vzdelávací štandard zo slovenského jazyka a literatúry pre gymnáziá – literárna zložka	2	4
Z. Duchoňová: Zaradenie drámy do vyučovania anglického jazyka v základných a stredných školách	1	15
Z. Fatulová: Výchova a vzdelávanie detí zo sociálne znevýhodneného prostredia a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v kontexte legislatívnych úprav	4	26
I. Gregorová - D. de Jaeger: Inovatívny štátny vzdelávací program - od vzdelávacieho obsahu k výkonu	1	
D. Hanesová: CLIL 'od rečí' k činom pozorovaním dobrej praxe	2	10
D. Hanesová: Pozorovanie dobrej praxe integrácie výučby angličtiny a obsahu v Maďarsku	4	23
V. Chovancová: Postrehy z maturitných miestností alebo ústna forma internej časti maturitnej skúšky z anglického jazyka	1	18
M. Jurik: Inovovaný štátny vzdelávací program v predmete informatika	2	8
E. Niepelová: Anglický jazyk sa bude na školách vyučovať atraktívnejšie	1	14
M. Novocký: Metódy pedagogickej diagnostiky ako významný prostriedok na získavanie a zhromažďovanie informácií o žiakoch na základnej škole	1	12
G. Petrová - N. Kozárová: Pojmové mapovanie v edukačnom procese	4	16
M. Ramaj: Námet projektového vyučovania biológie o vydre riečnej	4	21
M. Reiterová: Inovácia štátnych vzdelávacích programov pre ZŠ v predmete matematika	2	7
Ľ. Ščerbák: Vyučovanie nemčiny prostredníctvom krátkych videí	4	19
M. Tancerová: Vzdelávací štandard z anglického jazyka je po inovácii prehľadnejší	2	6
 RIADENIE ŠKOLY		
D. Gogolová - D. Bačová: Význam pedagogickej diagnostiky pri realizácii akčného výskumu	1	9
M. Rychnavská: Akčný výskum a jeho využitie pri písaní atestačnej práce	1	5
A. Seberová: Možnosti využitia princípů výskumu v procesech pedagogické evalvace a autoevalvace	1	1
 OKIENKO DO PRAXE		
A. Burdová: Projektové vyučovanie na hodinách nemeckého jazyka - výťah z OPS	3	14
I. Dudáš: Spracovanie číselných informácií pomocou počítačových technológií (Tvorivé úlohy v programe MS Excel) - výťah z OPS	4	12
P. Dudášová Harantová: Regionálna výchova v malom projekte na ZŠ - výťah z OPS	4	8
Ľ. Floreková: Skúsenosti s prípadovými štúdiami na hodinách OBN v tematickom celku Základy práva - výťah z OPS	4	5
Ľ. Floreková: Skúsenosti s projektovým vyučovaním na hodinách ruského jazyka s využitím IKT - výťah z OPS	3	17
Z. Folvarčíková: Úlohy na aktivizáciu žiakov na hodinách anglického jazyka - výťah z OPS	3	6
M. Haburajová: Tvorba štandardizovaných úloh na podporu čitateľskej gramotnosti žiakov - výťah z OPS	3	1
J. Hanuliak: Rozvíjanie hodnotiaceho myslenia a tvorivosti na vyučovaní matematiky na strednej odbornej škole - výťah z OPS	3	25
J. Hatalová: Rozvoj kognitívnych funkcií žiakov formou edukačných hier - výťah z OPS	2	12
Ľ. Jarabíková: Aktivizujúce vyučovacie metódy vo fyzike ZŠ - výťah z OPS	2	26
T. Jursová: Rozvíjanie kritického myslenia a seba spoznávania na hodinách slovenčiny - výťah z OPS	4	1
B. Kočí Missbachová: Námet pre využitie edukačného softvéru na hodinách matematiky - výťah z OPS	1	23

<i>M. Kočiš: Čitateľské portfólio ako osvedčený nástroj rozvíjania čitateľskej gramotnosti v anglickom jazyku na ZŠ a SŠ - výťah z OPS</i>	3	9
<i>I. Labjaková: Výber a tvorba matematických hier vzhľadom na jednotlivé učebné štýly žiakov - výťah z OPS</i>	2	18
<i>Ľ. Lazorová: Využitie didaktických hier na hodinách biológie - výťah z OPS</i>	4	10
<i>P. Majer: Skúsenosti s realizáciou štruktúrovaných psychologických hier vo vyučovaní občianskej náuky - výťah z OPS</i>	3	22
<i>M. Megyesiová: Matematické rozprávky - výťah z OPS</i>	2	22
<i>L. Podbehlá: Počítame s prvkami - výťah z OPS</i>	1	28
<i>D. Sitková: Projektovanie aktivít pre rozvíjanie finančnej gramotnosti na primárnom stupni ZŠ - výťah z OPS</i>	2	29
<i>A. Schweinerová: Skúsenosti s rozvíjaním čitateľskej gramotnosti v anglickom jazyku v podmienkach strednej školy - výťah z OPS</i>	3	3
<i>I. Šoltysová: Mravné hodnoty a mravné normy na hodinách etickej výchovy - výťah z OPS</i>	3	19
<i>M. Tutokovová: Globálne vzdelávanie na hodinách literatúry - výťah z OPS</i>	2	15
<i>A. Zubáková: Tvorba aplikačných úloh v matematike s využitím IKT - výťah z OPS</i>	3	28
Z ČINNOSTI MPC		
<i>NP Profesionálny a kariérový rast</i>	5	2
<i>NP Vzdelávanie pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunit</i>	5	9
<i>NP Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy</i>	5	16
<i>NP PRojekt INkluzívnej Edukácie</i>	5	19
<i>NP Aktivizujúce metódy vo výchove</i>	5	23
<i>NP Nové trendy vzdelávania učiteľov anglického jazyka na základných školách</i>	5	26
INFORMÁCIE		
<i>Dúhový kolotoč ocenil talentované detičky z materských škôl</i>	4	28
<i>J. Kaliský: Spolupráca v oblasti etickej výchovy</i>	4	27

PEDAGOGICKÉ ROZHĽADY
CONTENS OF THE XXIV. YEAR VOLUME

EDUCATION OF THE PUPIL	NUMBER	PAGE
S. Csachová: Programme, problem and magazine on geography lesson - best practice	1	20
K. Csiba - I. Gregorová: Innovated national educational programme in Slovak language and literature for grammar schools – literature part	2	4
Z. Duchoňová: Using Drama on English lessons on elementary and secondary schools	1	15
Z. Fatulová: Education of children from social disadvantaged background and students from social disadvantaged background in the context of legislative amendments	4	26
I. Gregorová - D. de Jaegher: Innovated national educational programme - from the content of education to performance	2	1
D. Hanesová: CLIL: 'from speaking to doing' observing good practice	2	10
D. Hanesová: Observation of using CLIL in Hungary	4	23
V. Chovancová: Reflections of secondary school-leaving examinations - oral part of English language examination	1	18
M. Jurik: Innovated national educational programme in ICT	2	8
E. Niepelová: English will be taught more attractively	1	14
M. Novocký: Pedagogical diagnostic methods as a significant means for gaining and gathering information about students at elementary schools	1	12
G. Petrová - N. Kozárová: Mind mapping in educational process	4	16
M. Ramaj: Proposal of a project method on Biology lessons about otter	4	21
M. Reiterová: Innovation of national educational programme in Mathematics for primary school	2	7
Ľ. Ščerbák: Teaching German using short videos	4	19
M. Tancerová: Standard of education in English language is more transparent after innovation	2	6
 SCHOOL MANAGEMENT		
D. Gogolová - D. Bačová: Using pedagogical diagnostic in action research	1	9
M. Rychnavská: Action research and its usage when writing attestation work	1	5
A. Seberová: Ways of using action research in the processes of pedagogical evaluation and self-evaluation	1	1
 VIEW INTO PRACTICE		
A. Burdová: Project-based learning on German lessons - best practice	3	14
I. Dudáš: Processing numerical data using computer Technologies (Creative (Creative tasks in MS Excel) - best practice	4	12
P. Dudášová Harantová: Regional education in a small project in primary school - best practice	4	8
Ľ. Floreková: Experience with case study on Citizenship lessons in the thematic unit The basics of law - best practice	4	5
Ľ. Floreková: Experience with project-based learning on Russian lessons using ICT - best practice	3	17
Z. Folvarčíková: Tasks focusing on activating students on English lessons - best practice	3	6
M. Haburajová: Creating standardized tasks to support reading literacy - best practice	3	1
J. Hanuliak: Development of evaluation skills and creativity on Maths lessons in secondary vocational school - best practice	3	25
J. Hatalová: Development of students' cognitive functions using educational games - best practice	2	12
Ľ. Jarabíková: Activating teaching methods in physics on primary school - best practice	2	26
T. Jursová: Developing critical thinking and self-knowledge on Slovak lessons - best practice	4	1
B. Kočí Missbachová: Suggestion for using educational software on Mathematics lessons - best practice	1	23

<i>M. Kočíš: Reading portfolio as a tool for development of reading literacy in English language in elementary and secondary schools</i>	3	9
<i>I. Labjaková: Selecting and creating games in Mathematics according to learning styles of students - best practice</i>	2	18
<i>Ľ. Lazorová: Using didactic games on Biology lessons - best practice</i>	4	10
<i>P. Majer: Experience with using structured psychological play on Citizenship lessons - best practice</i>	3	22
<i>M. Megyesiová: Mathematical fairy tales - best practice</i>	2	22
<i>L. Podbehlá: Let's count with first class students in after-school care centre - best practice</i>	1	28
<i>D. Sitková: Projecting activities for development of financial literacy in primary school - best practice</i>	2	29
<i>A. Schweinerová: Experience with development reading literacy in English language in secondary school - best practice</i>	3	3
<i>I. Šoltysová: Moral values and moral standards on Ethics lessons - best practice</i>	3	19
<i>M. Tutokytová: Global education on literature lessons - best practice</i>	2	15
<i>A. Zubáková: Creating application tasks in Mathematics using ICT - best practice</i>	3	28
 ACTIVITIES OF METHODOLOGY AND PEDAGOGY CENTRE		
<i>Professional and career growth of pedagogical staff</i>	5	2
<i>Education of pedagogical staff towards inclusion of marginalized Roma Communities</i>	5	9
<i>National project Inclusive model of education on pre-primary level of a school system</i>	5	16
<i>Project of inclusive education</i>	5	19
<i>Activating methods in education</i>	5	23
<i>New trends in English language teaching in elementary schools</i>	5	26